



Våldsbrott och brottsoffer

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet 30 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2014. Yrkandena rör våldsbrott och brottsoffer och tar bl.a. upp frågor om våld i nära relationer, hedersrelaterat våld, barn som brottsoffer och skadestånd.

Med anledning av ett motionsyrkande om elektronisk fotboja föreslår utskottet ett tillkännagivande till regeringen. Utskottet anser att regeringen bör utreda frågan om huruvida kraven för när kontaktförbud får förenas med elektronisk övervakning (s.k. fotboja) är för höga.

Utskottet föreslår att övriga motioner avslås. Utskottet hänvisar bl.a. till pågående utrednings- och beredningsarbete.

I ärendet finns 14 reservationer.

Innehållsförteckning

| | |
|--|----|
| Sammanfattning..... | 1 |
| Utskottets förslag till riksdagsbeslut..... | 3 |
| Redogörelse för ärendet..... | 6 |
| Utskottets överväganden..... | 7 |
| Brottsförebyggande arbete..... | 7 |
| Kontaktförbud..... | 15 |
| Barn som brottsoffer..... | 19 |
| Hatbrott..... | 25 |
| Hedersrelaterat våld..... | 26 |
| Skadestånd..... | 28 |
| Reservationer..... | 36 |
| 1. Motverka våld i nära relationer, punkt 1 (KD)..... | 36 |
| 2. Elektronisk fotboja vid kontaktförbud, punkt 7 (V)..... | 36 |
| 3. Förenkla utfärdandet av kontaktförbud, punkt 9 (SD)..... | 37 |
| 4. Överträdelse av kontaktförbud, punkt 10 (SD)..... | 37 |
| 5. Unga offer för sexualbrott, punkt 11 (C)..... | 38 |
| 6. Ofödda barns status som brottsoffer, punkt 12 (SD)..... | 39 |
| 7. Obligatorisk registerkontroll för jobbsökande till arbeten med barn, punkt 13 (SD)..... | 39 |
| 8. Förbud mot att anställa sexualbrottsdömda i arbeten med barn, punkt 14 (SD)..... | 40 |
| 9. Kommission för att stärka arbetet mot hatbrott, punkt 16 (V)..... | 40 |
| 10. Kommunala handlingsplaner mot hedersrelaterat våld, punkt 17 (SD)..... | 41 |
| 11. Länsstyrelsernas arbete mot hedersrelaterat våld, punkt 18 (SD)..... | 41 |
| 12. Skadestånd till brottsoffer, punkt 19 (C)..... | 42 |
| 13. Statlig skadeståndsgaranti till brottsoffer, punkt 20 (SD)..... | 43 |
| 14. Höjda skadeståndsnivåer, punkt 23 (SD)..... | 44 |
| <i>Bilaga</i> | |
| Förteckning över behandlade förslag..... | 46 |
| Motioner från allmänna motionstiden 2014/15..... | 46 |

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. **Motverka våld i nära relationer**

Riksdagen avslår motion

2014/15:1902 av Göran Hägglund m.fl. (KD) yrkande 4.

Reservation 1 (KD)

2. **Nollvision**

Riksdagen avslår motion

2014/15:2446 av Désirée Pethrus (KD) yrkandena 1 och 5.

3. **Skydd för hotade kvinnor**

Riksdagen avslår motion

2014/15:2446 av Désirée Pethrus (KD) yrkande 6.

4. **Riskanalyser**

Riksdagen avslår motion

2014/15:2600 av Annika Qarllsson (C) yrkandena 6 och 7.

5. **Nationell samordnare för det brottsförebyggande arbetet**

Riksdagen avslår motion

2014/15:1376 av Maria Ferm (MP) yrkande 1.

6. **Åtgärder för att minska mäns våld mot kvinnor**

Riksdagen avslår motion

2014/15:2292 av Carina Ohlsson (S).

7. **Elektronisk fotboja vid kontaktförbud**

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anför om att regeringen bör utreda frågan om huruvida kraven för när ett kontaktförbud får förenas med elektronisk övervakning är för höga. Därmed bifaller riksdagen motion

2014/15:2973 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, FP, KD) yrkande 7.

Reservation 2 (V)

8. **Möjligheterna att använda kontaktförbud**

Riksdagen avslår motion

2014/15:1608 av Johan Pehrson m.fl. (FP).

9. **Förenkla utfärdandet av kontaktförbud**

Riksdagen avslår motion

2014/15:2871 av Mattias Karlsson m.fl. (SD) yrkande 1.

Reservation 3 (SD)

10. Överträdelse av kontaktförbud

Riksdagen avslår motion

2014/15:2871 av Mattias Karlsson m.fl. (SD) yrkande 2.

*Reservation 4 (SD)***11. Unga offer för sexualbrott**

Riksdagen avslår motion

2014/15:2456 av Johan Hedin (C) yrkande 5.

*Reservation 5 (C)***12. Öfödda barns status som brottsoffer**

Riksdagen avslår motion

2014/15:2598 av Paula Bieler (SD).

*Reservation 6 (SD)***13. Obligatorisk registerkontroll för jobbsökande till arbeten med barn**

Riksdagen avslår motion

2014/15:2922 av Richard Jomshof m.fl. (SD) yrkande 1.

*Reservation 7 (SD)***14. Förbud mot att anställa sexualbrottsdömda i arbeten med barn**

Riksdagen avslår motion

2014/15:2922 av Richard Jomshof m.fl. (SD) yrkande 2.

*Reservation 8 (SD)***15. Kriminalisera att låta barn uppleva eller bevittna våld**

Riksdagen avslår motion

2014/15:2855 av Carina Ohlsson m.fl. (S) yrkande 2.

16. Kommission för att stärka arbetet mot hatbrott

Riksdagen avslår motion

2014/15:190 av Linda Snecker m.fl. (V) yrkande 3.

*Reservation 9 (V)***17. Kommunala handlingsplaner mot hedersrelaterat våld**

Riksdagen avslår motion

2014/15:2871 av Mattias Karlsson m.fl. (SD) yrkande 16.

*Reservation 10 (SD)***18. Länsstyrelsernas arbete mot hedersrelaterat våld**

Riksdagen avslår motion

2014/15:2871 av Mattias Karlsson m.fl. (SD) yrkande 17.

Reservation 11 (SD)

19. Skadestånd till brottsoffer

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:798 av Lena Ek och Johan Hedin (C),

2014/15:799 av Lena Ek och Johan Hedin (C),

2014/15:1156 av Tomas Eneroth och Monica Haider (S) och

2014/15:1526 av Roland Utbult (KD).

Reservation 12 (C)

20. Statlig skadeståndsgaranti till brottsoffer

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:2483 av Richard Jomshof och Kent Ekeroth (SD) yrkande 1 och

2014/15:2871 av Mattias Karlsson m.fl. (SD) yrkande 13.

Reservation 13 (SD)

21. Kränkningar av privatlivet

Riksdagen avslår motion

2014/15:2865 av Fredrik Schulte (M) yrkande 3.

22. Förstärkt ställning för ingripare och vittnen

Riksdagen avslår motion

2014/15:2878 av Andreas Norlén och Finn Bengtsson (M) yrkande 1.

23. Höjda skadeståndsnivåer

Riksdagen avslår motionerna

2014/15:2483 av Richard Jomshof och Kent Ekeroth (SD) yrkande 2 och

2014/15:2871 av Mattias Karlsson m.fl. (SD) yrkande 12.

Reservation 14 (SD)

Stockholm den 17 februari 2015

På justitieutskottets vägnar

Beatrice Ask

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Beatrice Ask (M), Annika Hirvonen (MP), Helene Petersson i Stockaryd (S), Elin Lundgren (S), Krister Hammarbergh (M), Arhe Hamednaca (S), Kent Ekeroth (SD), Johan Hedin (C), Anders Hansson (M), Petter Löberg (S), Adam Marttinen (SD), Johan Pehrson (FP), Linda Snecker (V), Andreas Carlson (KD), Lawen Redar (S), Sanne Eriksson (S) och Pia Hallström (M).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet 30 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2014. Yrkandena rör våldsbrott och brottsoffer och tar bl.a. upp frågor om våld i nära relationer, hedersrelaterat våld, barn som brottsoffer och skadestånd.

Utskottets överväganden

Brottsförebyggande arbete

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motioner med bl.a. yrkanden om ytterligare åtgärder i fråga om arbetet mot våld i nära relationer, riskanalyser och inrättandet av en nationell samordnare för det brottsförebyggande arbetet.

Jämför reservation 1 (KD).

Motionerna

I partimotion 2014/15:1902 av Göran Hägglund m.fl. (KD) yrkande 4 begärs att regeringen ska betona vikten av att förhindra våld i nära relationer. Motionärerna anför bl.a. att man bör trygga stödet till kvinno- och mansjourerna och att resurserna till utbildning om våld i nära relationer och hedersrelaterat våld bör öka bland personal inom stat, kommun och landsting.

I motion 2014/15:2446 av Désirée Pethrus (KD) yrkande 1 begärs att regeringen ska arbeta för en nollvision för att helt avskaffa mäns våld mot kvinnor. I samma motion yrkande 5 begärs att polisen bör ges ökade resurser för att arbeta förebyggande mot våld mot kvinnor. I yrkande 6 begärs att hotade kvinnor ska erbjudas trygghetspaket, larm, pepparsprej och kurser i självförsvar.

I motion 2014/15:2600 av Annika Carlsson (C) yrkande 6 begärs att rättsväsendet och psykiatrin bör använda evidensbaserade och välbeprövade riskbedömningsinstrument för att bedöma risken för framtida våld i nära relationer. I samma motion yrkande 7 begärs att polisens rutiner vid risk- och hotanalyser som görs vid anmälan om våld i nära relationer, följt av handlingsplaner och stöd, ska ses över.

I motion 2014/15:1376 av Maria Ferm (MP) yrkande 1 begärs att regeringen ska inrätta en samordnare för det brottsförebyggande arbetet med uppgift att driva på och samordna det brottsförebyggande arbetet lokalt, regionalt och nationellt. Motionären anför att det redan finns en stor kunskap om vilka insatser som behövs, men att det även behövs en funktion som kan se över myndighetsgränserna och som framför allt kan utvärdera och föreslå förbättringar i hur det brottsförebyggande arbetet genomförs.

I motion 2014/15:2292 av Carina Ohlsson (S) yrkas att regeringen ska vidta åtgärder för att minska mäns våld mot kvinnor. Motionären anför att det behövs ökade kunskaper om orsakerna till mäns våld mot kvinnor. Vidare behövs olika former av beprövade behandlingsprogram för att undanröja eller åtminstone förebygga återfall. En anpassad och adekvat programverksamhet bör ingå som en del i straffpåföljden. Kvinnor och barn som varit offer för våld

måste få ett adekvat och säkert personskydd utifrån deras särskilda behov, så att de inte behöver flytta från sin hemkommun på grund av rädsla för våld.

Bakgrund

Den nationella samordnaren mot våld i nära relationer

Regeringen beslutade den 26 april 2012 att tillsätta en nationell samordnare med uppdraget att åstadkomma en kraftsamling för att motverka våld i nära relationer (dir. 2012:38). Den nationella samordnaren lämnade i juni 2014 betänkandet *Våld i nära relationer – En folkhälsofråga* (SOU 2014:49). I betänkandet konstateras att våld i nära relationer i hög grad är en folkhälsofråga. Fysisk och psykisk ohälsa är betydligt vanligare bland personer som har utsatts för allvarligt våld. Psykiska problem som sömnsvårigheter, ångest, depression och posttraumatiskt stressyndrom är mycket vanligare bland våldsutsatta kvinnor än bland andra. Förebyggande insatser är nyckeln till en varaktig minskning av våldet. Utöver stort mänskligt lidande leder våld i nära relationer till avsevärda kostnader för samhället. Utredaren konstaterar vidare att samhället måste arbeta förebyggande men också reagera tidigt när det finns tecken på att barn eller vuxna utsätts för våld av närstående. Genom att ställa frågor om våld och erbjuda hjälp och stöd tidigt kommer fler utsatta personer att våga söka hjälp.

Betänkandet innehåller förslag till regeringen om lagändringar och uppdrag. Det innehåller också ett stort antal förslag, råd och uppmaningar riktade till beslutsfattare och alla andra i samhällets olika verksamheter. Bland annat föreslås följande:

- Våld i nära relationer bör bli ett nytt nationellt folkhälsomål.
- Stödet till våldsutsatta måste utvecklas genom att polis, socialtjänst m.fl. samverkar i operativa arbetsgrupper.
- Större fokus måste riktas mot våldsutövaren, både kring repressiva och förebyggande insatser.
- Barns utsatthet måste uppmärksammas mer. Vi måste prata med barn om våld och fråga barn om våld.

Utredaren anför att var och en kan intensifiera arbetet mot våld i nära relationer. För den som vill ha stöd i hur ett fortsatt utvecklingsarbete tillsammans med andra myndigheter kan gå till har den nationella samordnaren tagit fram en särskild vägledning. I en bilaga till betänkandet finns vägledande principer för kommuner, landsting, statliga myndigheter och idéburna organisationer (*Utveckla lokalsamhällets arbete mot våld i nära relationer – En vägledning för kommuner, landsting, statliga myndigheter och idéburna organisationer*).

Betänkandet bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Brott i nära relationer– Brå rapport 2014:8

Brottsförebyggande rådet (Brå) har haft i uppdrag att göra en nationell kartläggning av brott i nära relationer. Datainsamlingen har skett inom ramen för den nationella trygghetsundersökningen (NTU) och genom andra källor där uppgifter om brott i nära relationer, dödligt våld och våld mot kvinnor finns.

Uppdraget slutredovisades i maj 2014 (Rapport 2014:8). Av undersökningen framgår bl.a. att kvinnor och män under 2012 i princip utsattes för brott i nära relationer i lika stor utsträckning. Kvinnor utsattes dock oftare för grövre och upprepat våld och kvinnor hade oftare behov av vård med anledning av grov misshandel. Det var vanligt att barn levde i hushåll där någon form av våld förekom. En mycket liten andel av de brott som begicks i nära relationer anmäldes till polisen. Få av de utsatta hade varit i kontakt med hälso- och sjukvården, socialtjänsten eller någon annan stödverksamhet med anledning av sin utsatthet.

Uppdrag till Socialstyrelsen och länsstyrelserna

Regeringen beslutade i november 2014 att ge Socialstyrelsen i uppdrag att under 2015 fördela utvecklingsmedel och att tillsammans med länsstyrelserna ge nationellt och regionalt kompetensstöd med syfte att kvalitetsutveckla arbetet med våldsutsatta kvinnor, barn som har blivit utsatta för våld eller som har bevittnat våld samt våldsutövare (S2014/8440/FST). Uppdraget ska genomföras i samråd med länsstyrelserna. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Socialdepartementet) senast den 31 mars 2016.

Av 2015 års regleringsbrev till länsstyrelserna framgår att dessa får ett fortsatt uppdrag att inom sitt ansvarsområde stödja samordningen i länen av insatser som syftar till att motverka mäns våld mot kvinnor, att barn bevittnar våld, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål i enlighet med det uppdrag som lämnades i regleringsbrevet till länsstyrelserna för budgetåret 2011 (dnr Fi2010/556 m.fl.). Uppdraget har förlängts t.o.m. 2015. Länsstyrelserna i Stockholms, Skåne och Västra Götalands län ska även lämna stöd till utveckling av skyddat boende för våldsutsatta kvinnor. Särskild prioritet ges till utveckling av skyddat boende för våldsutsatta kvinnor i särskilt utsatta grupper. Länsstyrelsen i Stockholms län ansvarar för att samordna redovisningen av uppdragen. Uppdragens genomförande och kostnader ska slutredovisas till Regeringskansliet (Socialdepartementet) den 15 mars 2016.

Pågående uppdrag om våld i nära relationer

I februari 2014 tillsatte regeringen en särskild utredare som ska lämna förslag till en samlad nationell strategi för att nå det jämställdhetspolitiska delmålet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra (dir. 2014:25). Strategin ska ligga till grund för en uppföljning och utvärdering av regeringens insatser för att nå detta mål. I detta uppdrag, som ska slutredovisas senast den 29 maj 2015, ska utredaren

- utvärdera i vilken utsträckning de insatser som har genomförts under den innevarande mandatperioden mot mäns våld mot kvinnor har lett till att ny kunskap och nya metoder och förhållningssätt införlivats i myndigheters ordinarie verksamhet
- utarbeta mål på både lång och kort sikt samt lämna förslag till hur dessa ska följas upp
- analysera och bedöma behovet av att inom den befintliga myndighetsstrukturen samla och sprida kunskap och erfarenheter av arbetet med att bekämpa mäns våld mot kvinnor samt utvärdera insatser och ge konsultativt stöd till myndigheter och andra relevanta aktörer på området.

I april 2012 gav regeringen Socialstyrelsen i uppdrag att utveckla metoder för arbetet med personer som utövar våld mot närstående och som inte är föremål för insatser inom kriminalvården. Insatser som riktar sig till dem som utövar våld mot närstående är en viktig del i arbetet för att bekämpa och förebygga brottslighet, bl.a. våld mot kvinnor och barn samt andra närstående. Uppdraget har pågått under perioden 2012–2014 och ska slutredovisas senast den 27 mars 2015.

I juni 2013 fick Kriminalvården i uppdrag att genomföra en särskild satsning på åtgärder för att ytterligare stärka de återfallsförebyggande insatser som riktas mot gruppen våldsamma män (Ju2013/4393/KRIM). Avsikten är att göra en kraftfull och långvarig satsning på åtgärder under verkställigheten. Åtgärderna ska bl.a. omfatta förstärkta insatser i fråga om riskbedömningar och motivations- och behandlingsinsatser som riktas mot olika grupper av våldsbrottsdömda inom ramen för Kriminalvårdens olika verksamheter. Fokus ska ligga på att i samverkan med berörda aktörer planera och förbereda tiden efter frigivning för att förebygga återfall i brott. Uppdraget pågår under 2013 – 2016 och ska slutredovisas till regeringen senast den 31 mars 2017.

Lagstiftningsåtgärder

Regeringen har under de senaste åren tagit initiativ till en rad lagändringar för att förbättra skyddet för personer utsatta för våld i nära relationer. Bland annat har regler om ett utvidgat kontaktförbud, en ny brottsskadelag och ett nytt brott, olaga förföljelse, införts.

Hot- och riskanalyser

I sitt skyddsarbete använder polisen flera strukturerade hot- och riskbedömningar, bl.a. Sara (vid partnervåld), Sam (vid stalkning) och Patriark (vid hindersrelaterat våld).

Polisen arbetar med att förbättra sin förmåga att genomföra riskanalyser. En nationell mall för metodstöd har tagits fram för att användas vid fördjupade bedömningar i samband med mer komplicerade ärenden. Vidare finns det numera en central vidareutbildning för brottsoffersamordnare. Brottsofferperspektivet har också lyfts fram på ett tydligare sätt i de utbildningar som riktas

till polisiära förundersökningsledare och till de poliser som tjänstgör som yttre befäl (skr. 2012/13:75 s. 19).

Malmö högskola har haft i uppdrag att utvärdera metoder för riskanalys som används inom polisen. Uppdraget är redovisat och Rikspolisstyrelsens utvärderingsfunktion har presenterat resultatet i Rapport 2014:7 Riskanalys i polisverksamhet – fungerar det?

Enligt uppgifter från polisen har ett stöd för att genomföra initiala riskanalyser tagits fram. Stödet ska användas för att ta fram beslutsunderlag för akuta skyddsåtgärder. Avsikten är också att det ska vara ett sällningsverktyg vid bedömningar av vilka fall som kräver ytterligare riskanalys. Vidare har polisen deltagit i ett EU-projekt inom ramen för EU-kommissionens program för livslångt lärande. Projektets syfte var att sprida goda exempel och erfarenheter inom området riskanalys vid våld i nära relationer. Det avslutades under 2014 och resulterade i en handbok riktad till polisanställda där sex länder bidragit med erfarenheter och arbetsmetoder.

Hot- och riskanalyser görs också av andra myndigheter, t.ex. inom kriminalvården och socialtjänsten. Regeringen har gett Socialstyrelsen i uppdrag att bl.a. genomföra en försöksverksamhet för att förbättra säkerheten för närstående till våldsutövare (S2012/3248/FST) och utveckla bedömningsinstrument för stödinsatser för personer som har utsatts för våld eller andra övergrepp av närstående (S2012/4385/FST). Uppdragen ska redovisas under 2015.

Skyddspaket

Polisen har tagit fram ett skyddspaket för hotade personer – Skydd av brottsoffer. Skyddspaketet innebär ett gemensamt nationellt arbetssätt vad gäller information och stöd till brottsoffer. Skydd av brottsoffer bygger dels på obligatorisk information, dels en stödjande del som består av information, säkerhetssamtal, motivationssamtal, övrig rådgivning till brottsoffer och samverkan med andra stödorganisationer. Vid behov byggs detta på med en teknisk del som kan bestå av en larmtelefon med gps-funktion, inspelningsfunktion och akustiskt larm.

I regleringsbrevet för 2014 har Brå getts i uppdrag att genomföra en uppföljning av hur de larm- och skyddspaket som Rikspolisstyrelsen tillhandahåller används och fungerar. I uppdraget ingår också att undersöka i vilken utsträckning larm- och skyddspaketen kommit till praktisk användning och vilken betydelse detta har haft för att avvärja fara i enskilda fall. Brå ska även undersöka hur larm- och skyddspaketeten påverkar brottsoffrens upplevelse av trygghet och förtroende för rättsväsendet. Uppdraget ska redovisas till regeringen senast den 27 februari 2015.

Skydd av personuppgifter för hotade och förföljda personer

Regeringen lämnade den 6 mars 2014 propositionen Förstärkt skydd av personuppgifter för hotade och förföljda personer (prop. 2013/14:178). Riksdagen beslutade den 8 maj 2014 att anta propositionen (rskr. 2013/14:251).

Lagändringarna, som trädde i kraft den 1 juli 2014, innebär bl.a. förstärkt sekretess för uppgifter om en enskilds personliga förhållanden i ärenden om kvarskrivning. Avsikten med lagändringarna var bl.a. att höja skyddsnivån för personer som riskerar att utsättas för brott. I propositionen framhöll regeringen att det bör skapas en mer sammanhållen och konsekvent reglering som skyddar hotade och förföljda personers personuppgifter.

I juni 2014 tillsatte regeringen en särskild utredare med uppdrag att föreslå åtgärder som ger ett förstärkt skydd för hotade och förföljda personers personuppgifter (dir. 2014:98). Utredaren ska bl.a. lämna förslag på åtgärder som ska ge personer som lever under hot eller förföljelse eller som i övrigt har behov av skydd ett starkare skydd för sina personuppgifter i folkbokföringen. Utredaren ska även lämna förslag på hur det kan skapas en mer sammanhållen ordning för hot- och riskbedömningar samt för olika skyddsåtgärder. Uppdraget ska redovisas senast den 30 juni 2015.

Brottsoffer- och kvinnojourer

I budgetpropositionen för 2015 (prop. 2014/15:1 utg.omr. 4 s. 30) föreslår regeringen att avgiften till brottsofferfonden ska höjas från 500 kronor till 800 kronor. Vidare föreslås att avgiften för den som verkställer ett fängelsestraff genom intensivövervakning med elektronisk kontroll höjs från 50 kronor per dag som verkställigheten ska pågå och högst 6 000 kronor för hela verkställighetsperioden, till 80 kronor per dag som verkställigheten ska pågå och högst 9 600 kronor för hela verkställighetsperioden. Avgiftshöjningarna ska gälla fr.o.m. den 1 februari 2015.

I budgetpropositionen anför regeringen även följande (ovan nämnda prop. s. 28):

Kvinno- och brottsofferjourer och andra ideella organisationer utför ett mycket viktigt och angeläget arbete med att stödja dem som har utsatts för brott. Frivilligorganisationernas arbete utgör i detta avseende ett betydelsefullt komplement till myndigheters och kommuners verksamheter. Kvinno- och brottsofferjourer måste ha goda förutsättningar att bedriva sin verksamhet. Flera åtgärder har vidtagits för att stödja sådana organisationer, bl.a. genom höjda statsbidrag till verksamheter som stödjer våldutsatta kvinnor och barn. Vidare förväntar sig regeringen att de avgiftshöjningar för dömda personer som föreslås i denna proposition (avsnitt 3.5) kommer att möjliggöra ytterligare förstärkningar av stödet till brottsutsatta och vittnen.

Utskottet antog regeringens lagförslag om en höjning av avgifterna till brottsofferfonden och anförde att det delar regeringens uppfattning att Brottsofferfonden har stor betydelse såväl för finansieringen av ideella organisationers verksamhet avseende brottsutsatta och vittnen, som för forskning inom området (bet. 2014/15:JuU1 s. 31). Enligt regeringen har intäkterna till fonden minskat betydligt sedan 2010. Även utskottet anser att situationen är bekymmersam och att åtgärder nu bör vidtas för att förstärka Brottsofferfonden. Avgifterna till fonden har inte förändrats de senaste 15 åren. Att höja avgifterna

är en tydlig markering mot allvarigare former av brottslighet och innebär att brottsoffrens ställning stärks. De föreslagna avgifterna är väl avvägda. Utskottet anser därför att riksdagen bör anta regeringens lagförslag. Riksdagen biföll utskottets förslag (rskr 2014/15:77).

I betänkandet Våld i nära relationer – en folkhälsofråga anför utredaren att kvinnojourer, brottsofferjourer och andra idéburna organisationer är ett mycket viktigt komplement till kommunernas ansvar för stöd till våldsutsatta personer. Dagens system för statsbidrag till dessa organisationer är alltför byråkratiskt. Det leder till kortsiktiga insatser och krav på uppföljning som är orimliga att ställa på ideellt arbete. Därför föreslår utredaren att kvinnojourer och brottsofferjourer förstärks genom att ändra den nuvarande statliga bidragsformen till ett långsiktigt organisationsbidrag. Föreslagen bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Tidigare behandling i utskott

Utskottet har under 2014 föreslagit två tillkännagivanden till regeringen om arbetet med att förhindra våld i nära relationer. Riksdagen har ställt sig bakom utskottets förslag (skr. 2013/14:177). I det första tillkännagivandet uppmanas regeringen att vidta åtgärder för att förbättra möjligheterna för kvinnor som tvingas fly från eller som lämnat en närstående man och känner rädsla för våld eller hot om våld från honom, att i skydd av polis återvända hem för att hämta sina och eventuella barns tillhörigheter. I det andra tillkännagivandet uppmanas regeringen att överväga hur kvinnojourers och andra ideella organisationers verksamhet kan förstärkas för att öka skyddet för och stödet till brottsoffer i nära relationer (se bet. 2013/14:JuU18, rskr. 2013/14:177).

I september 2014 gav regeringen Rikspolisstyrelsen i uppdrag att bl.a. inventera och utvärdera de rutiner och riktlinjer som används som vägledning när det gäller polisens stöd och hjälp till personer som har utsatts för brott av närstående (Ju2014/5423/L4). Uppdraget ska redovisas senast den 1 juli 2015. När det gäller polisens medverkan för att stödja den som utsatts för brott att hämta tillhörigheter i hemmet ska Rikspolisstyrelsen utvärdera om rutinerna och riktlinjerna är adekvata och tillräckliga, om de bidrar till att bedömningarna blir enhetliga och om de polisanställdas kunskap om regleringen, rutinerna och riktlinjerna är tillräcklig. Om de nuvarande riktlinjerna inte uppfyller dessa behov, bör riktlinjerna ersättas. Regeringen har vidare gett Rikspolisstyrelsen i uppdrag att – om utvärderingen föranleder det – genomföra de utbildnings- eller informationsinsatser som krävs för att polisanställda ska kunna göra säkra och enhetliga bedömningar av vilket stöd och vilken hjälp som lämpligen bör ges till den som har utsatts för brott av närstående.

Regeringen har gett Socialstyrelsen i uppdrag att inventera de rutiner, riktlinjer och andra dokument som används som vägledning inom socialtjänsten när det gäller stöd och hjälp till personer som har utsatts för våld i nära relationer (S2014/6509/FST). Socialstyrelsen ska utvärdera om de befintliga dokumenten är adekvata och tillräckliga när det gäller socialtjänstens ansvar och

rutiner för när våldsutsatta kan få bistånd att hämta personliga tillhörigheter i hemmet samt om de bidrar till att bedömningarna blir enhetliga. Om de nuvarande riktlinjerna inte uppfyller de behov som finns ska Socialstyrelsen föreslå hur socialtjänstens uppgifter på området kan förtydligas. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Socialdepartementet) senast den 1 juli 2015.

Utskottets ställningstagande

Frågan om att bekämpa våld i nära relationer har under flera år varit en prioriterad fråga för rättsväsendet, men trots tidigare satsningar finns det inget som tyder på att våldet har minskat. Utskottet anser att fortsatta insatser är nödvändiga och att frågan om att bekämpa våld i nära relationer ska vara en högt prioriterad fråga (se bet. 2014/15:JuU1 s. 28).

Som framgår ovan har den nationella samordnaren mot våld i nära relationer i juni 2014 lämnat betänkandet Våld i nära relationer – en folkhälsofråga (SOU 2014:49). Betänkandet innehåller en mängd förslag till regeringen om lagändringar och uppdrag. Syftet med förslagen är att motverka våld i nära relationer. Förslagen som lämnats bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Vidare har regeringen i februari 2014 tillsatt en särskild utredare med uppdraget att föreslå en samlad nationell strategi för att nå det jämställdhetspolitiska delmålet att våld mot kvinnor ska upphöra (dir. 2014:25). Strategin ska ligga till grund för en uppföljning och utvärdering av regeringens insatser för att nå detta mål. Uppdraget ska redovisas i maj 2015. Utskottet konstaterar också att regeringen i juni 2014 tillsatt en särskild utredare med uppgift att föreslå åtgärder som ger ett förstärkt skydd för hotade och förföljda personers personuppgifter (dir. 2014:98). Uppdraget ska redovisas senast den 30 juni 2015.

Vidare pågår arbete hos Socialstyrelsen och länsstyrelserna med att ge nationellt och regionalt kompetensstöd med syfte att kvalitetsutveckla arbetet med bl.a. våldsutsatta kvinnor. Länsstyrelsernas uppdrag att stödja samordningen i länet av bl.a. insatser som syftar till att motverka mäns våld mot kvinnor har förlängts t.o.m. 2015.

Utskottet, som anser att resultatet av det pågående utredningsarbetet samt Regeringskansliet beredning bör inväntas, ser inte några skäl att ställa sig bakom de tillkännagivanden som efterfrågas i motionerna 2014/15:2446 (KD) yrkande 1 och 5 och 2014/15:2292 (S). Mot bakgrund av de förslag som lämnas i det nämnda betänkandet, som bl.a. tar upp frågan om stöd till kvinnojouren, ser utskottet inte heller några skäl att ställa sig bakom det tillkännagivande som efterfrågas i motion 2014/15:1902 (KD) yrkande 4. Utskottet kan inte heller tillstyrka det tillkännagivande om en nationell samordnare för det brottsförebyggande arbetet som efterfrågas i motion 2014/15:1376 (MP) yrkande 1.

Som framgår ovan har polisen tagit fram ett skyddspaket för hotade personer. Skyddspaketet innebär bl.a. ett nationellt arbetssätt vad gäller brottsoffer och att hotade personer vid behov kan erbjudas en larmtelefon med gps-funk-

tion, inspelningsfunktion och akustiskt larm. Som framgår ovan har Brå i uppdrag att genomföra en uppföljning av hur dessa larm- och skyddspaket används och fungerar. Utskottet anser att denna uppföljning bör avvaktas och ser inte några skäl att ställa sig bakom det tillkännagivande som efterfrågas i motion 2014/15:2446 (KD) yrkande 6.

I sitt skyddsarbete använder polisen flera strukturerade hot- och riskbedömningar. Polisen arbetar även kontinuerligt med att förbättra sin förmåga att genomföra riskanalyser. Malmö högskola har nyligen utvärderat polisens metoder för riskanalys och redovisat sin utvärdering i en rapport. Vidare har Socialstyrelsen i uppdrag att bl.a. genomföra en försöksverksamhet för att förbättra säkerheten för närstående till våldsutövare (S2012/3248/FST) och utveckla bedömningsinstrument för stödinsatser för personer som har utsatts för våld eller andra övergrepp av närstående (S2012/4385/FST). Mot bakgrund av det pågående arbetet med riskbedömningar ser utskottet inte något skäl att ställa sig bakom de tillkännagivanden som efterfrågas i motion 2014/15:2600 (C) yrkande 6 och 7.

Utskottet avstyrker mot bakgrund av det anförda samtliga motionsyrkanden som behandlas i avsnittet.

Kontaktförbud

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad utskottet anför om att regeringen bör utreda frågan om huruvida kraven för när ett kontaktförbud får förenas med elektronisk övervakning (s.k. fotboja) är för höga.

Riksdagen avslår motioner om att öka möjligheterna att använda kontaktförbud och att höja straffen vid överträdelse av kontaktförbud.

Jämför reservationerna 2 (V), 3 (SD) och 4 (SD)

Motionerna

I kommittémotion 2014/15:1608 av Johan Pehrson m.fl. (FP) begärs att möjligheterna att använda kontaktförbud ska utvidgas. Motionärerna anför bl.a. att kontaktförbud med fotboja bör kunna beslutas från början och att möjligheterna att besluta om utvidgade kontaktförbud bör öka.

I partimotion 2014/15:2871 av Mattias Karlsson m.fl. (SD) yrkande 1 begärs att lagstiftningen ändras så att utfärdandet av kontaktförbud för utsatta kvinnor förenklas. I samma motion yrkande 2 begärs att straffen för överträdelser av kontaktförbud skärps.

I flerpartimotion 2014/15:2973 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, FP, KD) yrkande 7 efterfrågas en utökad möjlighet att i fler fall besluta om elektronisk

fotojoja vid kontaktförbud. Motionärerna anför att man bör se över om ribban för när fotojoja kan utdömas ligger för högt.

Bakgrund

Gällande rätt

Av 1 § lagen (1988:688) om kontaktförbud framgår att ett förbud får meddelas för en person att besöka eller på annat sätt ta kontakt med en annan person eller att följa efter denna person (kontaktförbud). Kontaktförbud får meddelas om det på grund av särskilda omständigheter finns risk för att den mot vilken förbudet avses gälla kommer att begå brott mot, förfölja eller på annat sätt allvarligt trakassera den som förbudet ska skydda. Vid bedömningen av om det finns en sådan risk ska det särskilt beaktas om den mot vilken förbudet avses gälla har begått brott mot någon persons liv, hälsa, frihet eller frid. Ett kontaktförbud får meddelas endast om skälen för ett sådant förbud uppväger det intrång eller men i övrigt som förbudet innebär för den mot vilken förbudet avses gälla. I 1 a § nämnda lag finns bestämmelser om möjligheten att meddela kontaktförbud avseende den gemensamma bostaden.

Av 2 § lagen om kontaktförbud framgår att om det kan antas att ett kontaktförbud enligt 1 § inte är tillräckligt, får förbudet utvidgas till att avse förbud att uppehålla sig i närheten av en annan persons bostad, arbetsplats eller något annat ställe där den personen brukar vistas (utvidgat kontaktförbud). Den som har överträtt ett utvidgat kontaktförbud får meddelas förbud att uppehålla sig inom ett större område än som följer av första stycket (särskilt utvidgat kontaktförbud). Förbudet får omfatta ett eller flera områden i anslutning till sådana platser där den andra personen har sin bostad eller arbetsplats eller annars brukar vistas. Det får inte avse ett större område än vad som är nödvändigt. Ett beslut om särskilt utvidgat kontaktförbud ska förenas med villkor om elektronisk övervakning, om det inte finns särskilda skäl mot det. Särskilt utvidgat kontaktförbud får meddelas endast om skälen för ett sådant förbud väger väsentligt tyngre än den inskränkning i rörelsefriheten som förbudet innebär för den mot vilken förbudet avses gälla.

Av 7 § lagen om kontaktförbud framgår att frågan om kontaktförbud prövas av allmän åklagare och tas upp på begäran av den som förbudet ska skydda eller när det annars finns anledning till det.

Av 24 § samma lag framgår att den som bryter mot ett kontaktförbud döms för överträdelse av kontaktförbud till böter eller fängelse i högst ett år. I ringa fall ska inte dömas till ansvar. I 25 § anges att den som har meddelats ett särskilt utvidgat kontaktförbud med villkor om elektronisk övervakning och som uppsåtligen eller av grov oaktsamhet hindrar att den elektroniska övervakningen kommer till stånd eller kan fortgå döms för hindrande av elektronisk övervakning till böter eller fängelse i högst ett år.

Pågående beredningsarbete

I betänkandet Våld i nära relationer – en folkhälsofråga föreslås att straffskalan för överträdelse av kontaktförbud ska skärpas (s. 282). Den nationella samordnaren föreslår att överträdelse av kontaktförbud delas upp i två olika brott beroende på gärningens allvar. Den som bryter mot ett kontaktförbud bör dömas till fängelse i högst två år. Om brottet med hänsyn till särskilda omständigheter är att bedöma som ringa och kontakten inte kan anses klart ursäktlig, bör personen dömas till böter för ringa överträdelse av kontaktförbudet.

Brottsförebyggande rådet (Brå) har i regleringsbrevet för 2013 fått i uppdrag att följa upp och utvärdera den reform om ett förbättrat skydd mot stalkning som trädde i kraft den 1 oktober 2011. Syftet med utvärderingen var att undersöka tillämpningen av brottet olaga förföljelse och hur bestämmelserna om kontaktförbud tillämpas i praktiken. I uppdraget ingick att i den mån det var möjligt uppmärksamma vilket genomslag elektronisk övervakning av särskilt utvidgade kontaktförbud fått och om det område som förbudet gäller är väl avvägt. Uppdraget har redovisats i två delrapporter: Olaga förföljelse (Rapport 2015:2) och Kontaktförbud (2015:3).

Av rapporterna framgår att Brå anser att den nya lagbestämmelsen om olaga förföljelse, som infördes 2011, inte har lett till särskilt många anmälningar och att andelen fällande domar är liten. Den nya möjligheten att besluta om fotboja för dem som fysiskt överträder ett utvidgat kontaktförbud har heller inte utnyttjats i någon större utsträckning, enligt Brå.

Straffbestämmelsen om olaga förföljelse tillkom för att öka skyddet mot stalkning. I jämförelse med tidigare studier av stalkning i Sverige har dock antalet anmälningar hittills varit ganska få. År 2012 registrerades drygt 900 anmälningar om olaga förföljelse och 2013 knappt 800. De flesta anmälningar ledde inte till åtal och av de 263 åtalen 2011–2013 ledde endast 127 till en fällande dom.

De nya reglerna i lagen om kontaktförbud som infördes 2011 har inte haft någon stor inverkan på användningen i praktiken. Andelen kontaktförbud som beviljas är fortfarande en tredjedel av det totala antalet ansökningar om kontaktförbud. Fotboja har bara använts två gånger fram t.o.m. 2014. Att fotboja använts så lite beror dels på att lagen trädde i kraft innan den tekniska lösningen fanns på plats hos Polisen, dels på att kriterierna för att besluta om fotboja är så stränga att det möjliga antalet blir litet. Däremot har lagändringen som innebar fördubblad giltighetstid för kontaktförbud vid gemensam bostad lett till en ökad användning. Antalet beslut har stigit från 101 till 133 mellan 2010 och 2013.

Rapporterna bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

EU-förordningen om civilrättsliga skyddsåtgärder

I budgetpropositionen för 2015 anges bl.a. att genomförandet av direktivet om den europeiska skyddsordern och ikraftträdandet av EU-förordningen om civilrättsliga skyddsåtgärder kommer att stärka brottsoffers ställning (prop.

2014/15:1 utg.omr. 4 s. 28). Direktivet och förordningen innebär att en person som skyddas av ett kontaktförbud i en medlemsstat ska kunna få skyddet överflyttat till en annan medlemsstat. Båda rättsakterna kommer att bli tillämpliga från 2015. Regeringen har den 4 februari 2015 lämnat propositionen 2014/15:51 EU-förordning om civilrättsliga skyddsåtgärder. I propositionen föreslår regeringen de kompletterande bestämmelser som behövs för att EU-förordningen ska kunna tillämpas i Sverige. Förslagen bereds för närvarande av utskottet.

Tidigare behandling i utskott

I propositionen 2010/11:45 Förstärkt skydd mot stalkning föreslogs ett antal ändringar som ett led i arbetet med att förbättra situationen för de personer som på olika sätt riskerar att utsättas för eller har utsatts för våld, hot eller trakasserier, ofta vid upprepade tillfällen, s.k. stalkning. Lagändringarna innebär bl.a. att det blev möjligt att låta personer med särskilt utvidgat kontaktförbud övervakas elektroniskt med fotboja.

Riksdagen ställde sig i huvudsak bakom regeringens förslag (bet. 2010/11:JuU5, rskr. 2010/11:236) men antog på förslag av utskottet ett tillkännagivande med innebörden att rekvisitet ”påtaglig risk” borde tas bort från bestämmelsen om kontaktförbud avseende den gemensamma bostaden. Som skäl anförde justitieutskottet bl.a. att rekvisitet påtaglig risk innebär att många personer först måste utsättas för våld eller hot innan samhället har en reell möjlighet ge hjälp och att kraven är så högt ställda att andra frihetsberövande åtgärder i stället hinner träda in. Enligt utskottet borde det vara självklart att den som utsätts för t.ex. hot eller andra brott inte ska behöva flytta från den gemensamma bostaden. Vidare antog riksdagen ett tillkännagivande om att lagförslagen skulle utvärderas. Riksdagen antog efter detta ett nytt tillkännagivande om att rekvisitet påtaglig risk borde tas bort (bet. 2011/12:JuU14, rskr. 2011/12:136).

Regeringen lämnade i juni 2013 propositionen Ökade möjligheter att förebygga våld i nära relationer (prop. 2012/13:186). I propositionen föreslogs att det inte längre skulle krävas att risken för brott är påtaglig för att ett kontaktförbud avseende en gemensam bostad ska kunna meddelas. Detta innebär att det inte längre måste vara fråga om en akut risk för brott mot den person som förbudet ska skydda, utan att det är tillräckligt att den risken är konkret och tydlig. Lagändringen trädde i kraft den 1 januari 2014 (bet. 2013/14:JuU6, rskr. 2013/14:68).

Utskottets ställningstagande

Som anförts ovan visar Brås rapport om kontaktförbud att möjligheterna att förena ett beslut om särskilt utvidgat kontaktförbud med elektronisk övervakning tillämpats endast i ett fåtal fall. Detta kan enligt utskottets mening endast till viss del förklaras med de tekniska problem som nämnts ovan. Det finns

därför anledning att anta att kraven för när elektronisk övervakning får användas kan vara för högt ställda. Enligt utskottet bör regeringen utreda denna fråga. Självklart är det viktigt att det då görs en avvägning mellan skyddet för integriteten hos den som kontaktförbudet gäller och säkerheten för den som kontaktförbudet ska skydda. Med det anförda tillstyrker utskottet motion 2014/15:2973 (M, C, FP, KD) yrkande 7.

När det gäller övriga motionsyrkanden anser utskottet att den pågående beredningen av dessa frågor inte bör föregripas och avstyrker således motionerna 2014/15:1608 (FP) och 2014/15:2871 (SD) yrkandena 1 och 2.

Barn som brottsoffer

Riksdagens förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden med begäran om tillkännagivanden om tidigare hjälp till unga sexualbrottsoffer, ofödda barns status som brottsoffer, registerkontroll av jobbsökanden, förbud mot att anställa sexualbrottsdömda personer och att kriminalisera att låta barn uppleva eller bevittna våld.

Jämför reservationerna 5 (C), 6 (SD), 7 (SD) och 8 (SD).

Motionerna

I motion 2014/15:2456 av Johan Hedin (C) yrkande 5 begärs att barn och unga som utsatts för sexualbrott ska få hjälp och adekvat vård i ett tidigare skede efter brottet.

I motion 2014/15:2598 av Paula Bieler (SD) yrkas att ofödda barn som mot moderns vilja utsätts för våld ska ges status som brottsoffer.

I motion 2014/15:2922 av Richard Jomshof m.fl. (SD) yrkande 1 begärs att alla jobbsökande till samtliga yrken inom vilka man kontinuerligt arbetar med barn obligatoriskt ska kontrolleras i register för att se eventuella tidigare sexualbrottsbelastningar. I samma motion yrkande 2 begärs att samtliga arbetssökande som har dömts för sexualbrott mot barn eller för allvarliga sexualbrott mot vuxna alltid ska nekas anställning i yrken inom vilka man kontinuerligt handskas med barn.

I motion 2014/15:2855 av Carina Ohlsson m.fl. (S) yrkande 2 begärs att man ska överväga att se över möjligheten att göra det olagligt att låta barn uppleva eller bevittna våld.

Bakgrund

Stöd till brottsoffer

Regeringen anför i budgetpropositionen för 2015 att de informationssatsningar som Brottsoffermyndigheten har genomfört har breddat och fördjupat kunskaperna om brottsutsattas rättigheter både hos professionella aktörer och ideellt verksamma (prop. 2014/15:1 utg.omr. 4 s. 59). Under året har myndigheten

särskilt satsat på utbildning om bemötande av unga sexualbrottsoffer samt information om brottsskadeersättning till barn. Brottsoffermyndigheten har också genomfört ett uppdrag att anpassa information till brottsutsatta barn och unga. Uppdraget, som redovisades i juni 2014, har resulterat i en webbplats (www.jagvillveta.se), en barnbok och ett antal informationsbroschyrer på olika språk och anpassade till olika åldrar

Regeringen har gett Socialstyrelsen i uppdrag att göra en utlysning bland statliga universitet och högskolor i Sverige och föreslå vilket lärosäte som bör få uppdraget att vara ett nationellt centrum för kunskap om våld och övergrepp mot barn (S2012/275/FST[delvis]). Uppdraget ska redovisas senast den 16 mars 2015.

Den nationella samordnaren mot våld i nära relationer lämnar i betänkandet Våld i nära relationer – en folkhälsofråga (SOU 2014:49) flera konkreta förslag om hur samhällets insatser för barn som utsatts för våld eller som lever i familjer där det förekommer våld mellan närstående ska förbättras (s. 139). Utredaren förslår bl.a. att socialnämnden ska vara skyldig att genast inleda en utredning vid kännedom om att ett barn kan ha utsatts för våld eller har bevittnat våld mot en närstående. Utredarens förslag bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

I betänkandet Målsägandebiträdet – ett aktivt stöd i rättsprocessen (SOU 2007:6) föreslås bl.a. en obligatorisk rätt till målsägandebiträde för sexualbrottsoffer. En behovsprövning kommer endast att bli nödvändig i de fall där offret har utsatts för sexuell ofredande. Vidare föreslås en ny bestämmelse om målsägandebiträde för barn vid grövre brottslighet samt att åklagare ska förordna målsägandebiträden under förundersökningen. Enligt Justitiedepartementet har betänkandet remitterats och det bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Regeringen har i januari 2015 gett 2014 års sexualbrottskommitté (Ju 2014:21) i uppdrag att bl.a. ta ställning till om straffet för de mest allvarliga fallen av våldtäkt och våldtäkt mot barn bör skärpas och att överväga om åtgärder kan vidtas för att förbättra rutinerna när det gäller förordnande av målsägandebiträde (dir. 2015:5). Avsikten är bl.a. att överväga hur skyddet för brottsoffer kan stärkas. Kommittén ska redovisa sitt uppdrag senast i oktober 2016.

På uppdrag av regeringen har Rikspolisstyrelsen i samverkan med Åklagarmyndigheten, Rättsmedicinalverket och Socialstyrelsen tagit fram nationella riktlinjer för samverkan kring barn som misstänks vara utsatta för brott. Syftet med riktlinjerna är att säkerställa att samverkan mellan berörda myndigheter vid utredningar kring barn sker på ett effektivt och rättssäkert sätt med ett konsekvent barnperspektiv. Enligt riktlinjerna ska arbete med brottsutsatta barn främst ske i s.k. barnahus, men även på orter där sådana saknas ska samverkan ske. Förfarandet för när barn hörs under förundersökningen ska präglas av ett konsekvent barnperspektiv. Polisen arbetar därför enligt särskilda metoder när offret är ett barn. Förhör hålls av särskilt utbildad personal antingen i barnahus eller i speciellt inredda förhörssrum för barn hos polisen för att barnet ska slippa

besöka olika inrättningar och upprepa sin historia. Videoförhör används för att barnet inte ska behöva närvara vid rättegången (prop. 2012/13:111 s. 93). Avsikten med barnahus är att berörda myndigheter, t.ex. polis och socialtjänst, ska samverka på ett effektivt och rättssäkert sätt när det gäller barn som misstänks ha blivit utsatta för brott. Riksdagens tillkännagivande bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Riksdagen har under 2014, på förslag av utskottet, i ett tillkännagivande uppmanat regeringen att stimulera myndigheternas arbete med att inrätta fler barnahus. Enligt utskottet bör det finnas minst ett barnahus i varje län. Regeringen uppmanades också att arbeta för att barnahusens uppdrag ska omfatta barn upp till 18 år, att barnahusens verksamhet ska utvecklas genom forskning och samverkan och att verksamheten ska utvärderas (bet. 2013/14:JuU18, rskr. 2013/14:177).

Ofödda barn

Enligt 3 kap. 5 § brottsbalken döms den som tillfogar en annan person kroppsskada, sjukdom eller smärta eller försätter honom eller henne i vanmakt eller något annat sådant tillstånd, för misshandel till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter eller fängelse i högst sex månader. Är brottet grovt döms för grov misshandel till fängelse i lägst ett och högst sex år (6 §). Vid bedömningen av om brottet är grovt ska man särskilt beakta om gärningen var livsfarlig eller om gärningsmannen har tillfogat en svår kroppsskada eller allvarlig sjukdom eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet. Är brottet att anse som synnerligen grovt, döms dock till fängelse i lägst fyra och högst tio år. När man bedömer om brottet är synnerligen grovt ska man särskilt beakta om kroppsskadan är bestående eller om gärningen har orsakat synnerligt lidande eller om gärningsmannen har visat synnerlig hänsynslöshet. Vidare ska som försvärande omständigheter vid bedömningen av en gärnings straffvärde särskilt beaktas bl.a. om den tilltalade visat stor hänsynslöshet (29 kap. 2 § 2 brottsbalken).

Den 1 juli 2010 (prop. 2009/10:147, bet. 2009/10:JuU32, rskr. 2009/10:272) höjdes straffen generellt för allvarliga våldsbrott genom att det vid bedömningen av straffvärdet särskilt ska beaktas om gärningen inneburit ett allvarligt angrepp på någons liv eller hälsa eller trygghet till person (29 kap. 1 § 2 stycket brottsbalken). Vidare höjdes straffnivån för grov misshandel (3 kap. 6 § brottsbalken) genom att straffskalan delades upp i två: en för grov misshandel (ett till sex års fängelse) och en för synnerligen grov misshandel (fyra till tio års fängelse). Dessutom ändrades bestämmelsen i 29 kap. 2 § 2 brottsbalken på så sätt att rekvisitet särskild hänsynslöshet ändrades till stor hänsynslöshet.

Frågan om ett utökat skydd för gravida kvinnor och deras barn har senast behandlats av utskottet vid beredningen av allmänna motioner från 2011 (bet. 2011/12:JuU14). Utskottet anförde då att man inte var berett att ställa sig bakom ett sådant initiativ. Utskottet avstyrkte yrkandet med motiveringen att

såväl bestämmelserna om grov misshandel som bestämmelserna om försvårande omständigheter nyligen ändrats i skärpande riktning. Enligt utskottet gav gällande bestämmelser domstolarna tillräckligt utrymme för att vid bedömningen av en gärnings straffvärde beakta den omständigheten att gärningen riktat sig mot en gravid kvinna. Riksdagen ställde sig bakom utskottets förslag (rskr. 2011/12:136).

Barn som bevittnat våld

Av 29 kap. 2 § 8 brottsbalken framgår att som en försvårande omständighet vid bedömningen av straffvärde ska, vid sidan av vad som gäller för varje särskild brottstyp, särskilt beaktas om brottet varit ägnat att skada tryggheten och tilliten hos ett barn i dess förhållande till en närstående person.

Frågan om en utökad kriminalisering av psykisk misshandel av barn övervägdes av Kommittén mot barnmisshandel i betänkandet Barnmisshandel – Att förebygga och åtgärda (SOU 2001:72). Kommittén kom fram till att det inte var lämpligt med någon utökad kriminalisering. Den bedömningen delades av regeringen i prop. 2002/03:53. I proposition 2005/06:166 Barn som bevittnat våld uttalade regeringen att man inte heller i det sammanhanget fann skäl för att komma till en annan bedömning (s. 24 f).

Av 5 kap. 11 § socialtjänstlagen (2001:453) framgår att barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående vuxna är att anse som offer för brott (prop. 2005/06:166).

Socialnämnden ska enligt 5 kap. 11 § första stycket socialtjänstlagen verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp. Socialnämnden ska även särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation. Socialnämnden ansvarar för att ett barn som utsatts för brott och dennes närstående får det stöd och den hjälp som de behöver. Socialnämnden ska också särskilt beakta att ett barn som bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående är offer för brott och ansvara för att barnet får det stöd och den hjälp som barnet behöver.

Den nationella samordnaren mot våld i nära relationer föreslår i betänkandet Våld i nära relationer – en folkhälsofråga (SOU 2014:49 s. 165 f.) att Socialtjänsten ska vara skyldig att genast inleda en utredning vid kännedom om att ett barn kan ha utsatts för våld eller andra övergrepp av en närstående eller bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot en närstående. Den nationella samordnarens förslag bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Den 22 december 2011 fick Brottsoffermyndigheten i uppdrag av regeringen att genomföra utbildningsinsatser för att barn som har bevittnat våld och andra övergrepp i nära relationer i högre grad ska synliggöras i förundersökningar om sådana brott (Ju2011/9162/KRIM). Uppdraget redovisades till regeringen 2013 i slutredovisningen Utbildningsprogram om barn som har bevittnat våld och andra övergrepp i nära relationer.

Kontroll i register

I december 2013 genomfördes ett antal lagändringar med anledning av genomförandet av EU:s direktiv om bekämpande av sexuella övergrepp mot barn, sexuell exploatering av barn och barnpornografi (KOM(2010) 94). Lagen (2013:852) om registerkontroll av personer som ska arbeta med barn trädde då i kraft (prop. 2012/13:194, bet. 2013/14:JuU8, rskr. 2013/14:36). Den nämnda lagen innehåller bestämmelser om skyldighet för den som erbjuds en anställning, ett uppdrag eller en praktiktjänstgöring inom vissa verksamheter att på begäran visa upp ett utdrag ur belastningsregistret om arbetet innebär direkt och regelbunden kontakt med barn. Det kan handla om både personer som i sin yrkesutövning kommer i kontakt med barn och personer som är ledare i olika ideella barnverksamheter. I de fall som lagen föreskriver ska en enskild ha rätt att få ett begränsat utdrag om sig själv ur belastningsregistret för att kunna visa upp för en arbets- eller uppdragsgivare.

I den proposition som låg grund för lagstiftningen gjorde regeringen bedömningen att arbets- och uppdragsgivare inte bör vara skyldiga att kontrollera belastningsregistret. Regeringen ansåg inte heller att det bör vara förbjudet att anställa eller anlita personer som förekommer i belastningsregistret (s. 22). I samband med beredningen av lagförslaget behandlade utskottet motionsyrkanden dels om att det ska vara obligatoriskt för alla arbetsgivare att kontrollera arbetssökandes utdrag från belastningsregistret vid arbete med barn, dels om att det ska vara förbjudet för en arbetsgivare att låta personer som dömts för allvarlig sexualbrottslighet arbeta med barn. Utskottet avstyrkte motionsyrkandena och riksdagen biföll utskottets förslag.

När det gällde frågan om det ska vara obligatoriskt för arbetsgivare att kontrollera en arbetssökandes utdrag från belastningsregistret instämde utskottet i regeringens bedömning. Utskottet konstaterade således att det inom framför allt ideella verksamheter kan förekomma en stor mängd olika uppdrag som löper på både kortare och längre tid. Beroende på uppdragets art kan det i vissa fall framstå som uppenbart obehövt att begära ett registerutdrag. Att ålägga samtliga arbets- och uppdragsgivare som berörs av de föreslagna bestämmelserna en skyldighet att kontrollera belastningsregistret innan de anställer eller erbjuder någon ett uppdrag eller en praktiktjänstgöring skulle innebära en alltför stor administrativ börda. Vidare kommer det inte att finnas någon myndighet som utövar tillsyn över samtliga arbets- och uppdragsgivare som ges möjlighet att kontrollera utdrag ur belastningsregistret. Det finns därför inte heller någon som skulle kunna kontrollera att en skyldighet att utföra efterlevs.

När det gällde frågan om att det ska vara förbjudet för en arbetsgivare att låta en person som har dömts för allvarlig sexualbrottslighet arbeta med barn anförde utskottet följande. Som en arbetsrättslig grundprincip gäller att arbetsgivaren är fri att anställa den han eller hon tycker är lämplig. Det är arbets- eller uppdragsgivaren som har ansvar för verksamheten och rekrytering av personal till denna. Det finns i dag inget förbud för en arbets- eller uppdragsgivare att rekrytera en person som förekommer i belastningsregistret. Detta gäller även vid rekryteringar till t.ex. skola, förskola och hem för vård eller boende

som tar emot barn, där registerkontroll är obligatorisk. Utskottet instämmer i denna del i regeringens uppfattning att ett sådant förbud skulle strida mot arbetsgivarens fria anställningsrätt. Som regeringen påpekar kommer personer som förekommer i belastningsregistret i fråga om sådana brott som ska redovisas sannolikt sällan att söka arbeten där arbets- eller uppdragsgivaren ställer krav på registerkontroll. Det får vidare antas att även utan ett anställningsförbud kommer arbets- och uppdragsgivare att vara mycket försiktiga när det gäller att anställa eller erbjuda en person ett uppdrag eller en praktiktjänstgöring om personen uppvisar ett utdrag ur belastningsregistret med uppgifter om brott. Sammanfattningsvis bör därför arbets- och uppdragsgivare även inom nu aktuella verksamheter själva få avgöra om en person med uppgift i belastningsregistret ändå kan anställas.

Utskottets inställning

Som utskottet tidigare anfört (bet. 2013/14:JuU18 s. 30) är det viktigt att bemöta barn och ungdomar som är brottsoffer på rätt sätt. Som framgår ovan pågår ett omfattande arbete för att förbättra bemötandet av unga brottsoffer.

Den nationella samordnaren mot våld i nära relationer har lämnat flera förslag om hur samhällets insatser för barn som utsatts för våld kan förbättras (SOU 2014:49). Förslagen bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Brottsoffermyndigheten har genomfört informationsinsatser och särskilt satsat på utbildning om bemötande av unga sexualbrottsoffer samt information om brottsskadeersättning till barn. Vidare har Socialstyrelsen i uppdrag att göra en utlysning i syfte att bestämma ett lärosäte som ska vara ett nationellt centrum för kunskap om våld och övergrepp mot barn (S2012/275/FST (delvis)). Riksdagens tillkännagivande till regeringen om att stimulera arbetet med att inrätta fler barnahus bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Mot bakgrund av det arbete som pågår ser utskottet inte några skäl att bifalla yrkandet i motion 2014/15:2456 (C).

När det gäller yrkandet i motion 2014/15:2598 (SD) om att ge ofödda barn, som mot modernas vilja utsatt för våld, status som brottsoffer vidhåller utskottet sitt tidigare ställningstagande (bet. 2011/12:JuU14). Utskottet anser att de gällande bestämmelserna ger domstolarna tillräckligt utrymme för att vid bedömningen av en gärnings straffvärde beakta den omständigheten att gärningen riktat sig mot en gravid kvinna.

I motion 2014/15:2855 (S) begärs att regeringen ska överväga att se över möjligheten att göra det olagligt att låta barn uppleva eller bevittna våld. Utskottet konstaterar att det av 29 kap. 2 § 8 brottsbalken framgår att det vid bedömningen av straffvärdet som en försvärande omständighet särskilt ska beaktas om brottet varit ägnat att skada tryggheten och tilliten hos ett barn i förhållande till en närstående person. Utskottet är inte berett att ställa sig bakom ett sådant tillkännagivande som efterfrågas i motionen.

Utskottet har i samband med beredningen av regerings förslag till lag om registerkontroll av personer som ska arbeta med barn (bet. 2013/14:JuU8) behandlat motioner med yrkanden om att det dels ska vara obligatoriskt för alla arbetsgivare att kontrollera arbetssökandes utdrag från belastningsregistret vid arbete med barn, dels att det ska vara förbjudet för en arbetsgivare att låta någon arbeta med barn om personen i fråga dömts för allvarlig sexualbrottslighet. Utskottet vidhåller sin tidigare inställning och är därför inte beredd att ställa sig bakom de tillkännagivanden som efterfrågas i motion 2014/15:2922 yrkandena 1 och 2.

Med bakgrund av det anförda avstyrker utskottet de motionsyrkanden som behandlas ovan.

Hatbrott

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att inrätta en kommission för att stärka arbetet mot hatbrott.

Jämför reservation 9 (V).

Motionen

I kommittémotion 2014/15:190 av Linda Snecker m.fl. (V) yrkande 3 begärs att regeringen ska tillsätta en oberoende kommission i syfte att hitta brister i utredningsarbetet och föreslå åtgärder så att fler misstänka hatbrott kan identifieras och leda till åtal och fällande dom.

Bakgrund

Med begreppet hatbrott avses i regel brotten hets mot folkgrupp och olaga diskriminering samt andra brott där ett motiv för brottet har varit att kränka en person, en folkgrupp eller en annan sådan grupp av personer på grund av ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning eller annan liknande omständighet (se 16 kap. 8 och 9 §§ brottsbalken).

Av 29 kap. 2 § 7 brottsbalken framgår att det som en försvårande omständighet vid bedömningen av straffvärdet ska, vid sidan av vad som gäller för varje särskild brottstyp, särskilt beaktas om ett motiv för brottet varit att kränka en person, en folkgrupp eller en annan sådan grupp av personer på grund av ras, hudfärg, nationalitet eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning eller annan liknande omständighet.

Brå har i rapporten Hatbrott 2013 (2014:14) redovisat statistik över polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv från 2013 samt statistik över självrapporterad utsatthet för hatbrott från 2012. Av rapporten framgår att utsattheten för främlingsfientliga hatbrott är större än för övriga motiv för hatbrott. Av polisanmälningarna från 2013 uppskattades knappt 5 510 innehålla ett identifierat hatbrottsmotiv, vilket är samma nivå som de två senaste åren, men 5 procent färre än 2009.

Regeringen har gett Polismyndigheten i uppdrag att utveckla arbetet för att bekämpa hatbrott (Ju2014/1684/PO). I uppdraget ingår också att i samråd med Åklagarmyndigheten och Brå verka för en enhetlig praktisk tillämpning av begreppet hatbrott. Uppdraget ska redovisas senast den 27 februari 2015. Efter att uppdraget har redovisats avser regeringen att återkomma med hur arbetet med att bekämpa hatbrott bör stärkas (Polisens regleringsbrev för 2015).

Utskottets inställning

Utskottet anser att redovisningen av det uppdrag som nämns ovan och dess beredning inom Regeringskansliet ska avvaktas. Utskottet avstyrker därmed motion 2014/15:190 (V) yrkande 3.

Hedersrelaterat våld

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om kommunala handlingsplaner för att bekämpa hedersrelaterad brottslighet och att länsstyrelsernas uppdrag ska ökas och förlängas.

Jämför reservationerna 10 (SD) och 11 (SD).

Motionen

I partimotion 2014/15:2871 av Mattias Karlsson m.fl. (SD) yrkande 16 begärs att regeringen ska säkerställa att det i varje kommun upprättas handlingsplaner och åtgärdsprogram som är speciellt framtagna för arbete mot hedersförtryck. I samma motion yrkande 17 begärs att regeringen ska öka och förlänga länsstyrelsernas uppdrag att främja och lämna stöd till insatser för att motverka hedersrelaterat våld.

Bakgrund

Riksdagen har i ett tillkännagivande uppmanat regeringen att återkomma med konkreta förslag till långsiktiga och hållbara strukturer för det förebyggande arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck (bet. 2013/14:AU4, rskr. 2013/14:166). Riksdagen konstaterade att sådana strukturer saknas i dag. I stor utsträckning ges insatser till utsatta människor fortfarande utifrån tillfälliga lösningar. Kunskapsnivån och beredskapen att hjälpa är ojämn i landet, vilket leder till att många inte får den hjälp de behöver och har rätt till. Riksdagen menade att det måste vara en prioriterad uppgift att se till att långsiktiga och hållbara strukturer byggs upp i hela landet.

Länsstyrelsen Östergötland har sedan 2013 ett uppdrag som resurscentrum i frågor om hedersproblematik. Uppdraget förlängdes fram till 2015. Under denna tid har Länsstyrelsen Östergötland kommit att inta en central roll som samordnare, stödfunktion, metodutvecklare och informationsspridare. Länsstyrelsen Östergötland ska senast den 13 februari 2015 lämna en rapport där

utvecklingen av myndighetssamverkan och eventuella förslag till åtgärder ska redovisas (U2013/5290/JÄM).

Av 2015 års regleringsbrev för Länsstyrelserna framgår att länsstyrelserna får dels ett fortsatt mer allmänt uppdrag att motverka våld i nära relationer, dels ett fortsatt uppdrag inriktat på hedersrelaterat våld och förtryck.

Länsstyrelserna får således ett fortsatt uppdrag att inom sitt ansvarsområde stödja samordningen i länen av insatser som syftar till att motverka mäns våld mot kvinnor, att barn bevittnar våld, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål i enlighet med det uppdrag som lämnats i regleringsbrevet till länsstyrelserna för budgetåret 2011 (dnr Fi2010/556 m.fl.). Uppdraget förlängs t.o.m. 2015. Länsstyrelserna i Stockholms, Skåne och Västra Götalands län ska även lämna stöd till utveckling av skyddat boende för våldsutsatta kvinnor. Särskild prioritet ges till utveckling av skyddat boende för våldsutsatta kvinnor i särskilt utsatta grupper. Länsstyrelsen i Stockholms län ansvarar för att samordna redovisningen av uppdragen. Genomförandet och kostnaderna för uppdraget ska slutredovisas till Regeringskansliet (Socialdepartementet) den 15 mars 2016.

Länsstyrelserna får också ett fortsatt uppdrag att främja och lämna stöd till insatser för att motverka hedersrelaterat våld och förtryck i enlighet med det uppdrag som lämnades i regleringsbrevet till länsstyrelserna för budgetåret 2011 (dnr Fi2010/556 m.fl.). Stöd till insatser som syftar till att motverka att unga blir gifta mot sin vilja ingår i uppdraget. Uppdraget förlängs t.o.m. 2015. Länsstyrelserna ska följa upp och redovisa resultaten av insatserna. Länsstyrelserna ska göra en samlad redovisning av de insatser som vidtagits dels uppdelat för respektive län, dels samlat på nationell nivå för att möjliggöra en nationell bild av insatser och resultat. Länsstyrelsen Östergötlands län ansvarar för att samordna redovisningen av uppdraget. Genomförande och kostnaderna för uppdraget ska slutredovisas till Regeringskansliet (Socialdepartementet) den 15 mars 2016.

Den nationella samordnaren mot våld i nära relationer anser att hedersrelaterat våld och förtryck är den del av området våld i nära relationer där samhället har haft svårast att enas kring vad som bör göras (SOU 2014:49 s. 17). Den nationella samordnaren anför bl.a. att begreppet hedersrelaterat våld är omdiskuterat, att insatserna är spretiga och att omfattningen av våldet är oklart. Samordnaren bedömer att det är motiverat att använda begreppet hedersrelaterat våld och förtryck (s. 214). Enligt samordnaren har våld och begränsningar i hederns namn sina specifika uttryck och kräver delvis en annan form av myndighetsbemötande än annat partnervåld eller misshandel av barn. I betänkandet föreslår utredaren att omfattningen av hedersrelaterade begränsningar och hedersrelaterat våld och förtryck ska kartläggas på nationell nivå av Brå. Kartläggningen ska ta hänsyn till att såväl flickor och pojkar som kvinnor och män, inklusive hbtq-personer, utsätts för förtryck i hederskontext (s. 118). Den nationella samordnaren föreslår att Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor ska få i uppdrag att arbeta fram en modell med interkulturella vägledare som kan användas i skolor där det kan antas finnas ett särskilt behov.

Modellen ska utvärderas efter fem år. Att förebygga våld i nära relationer bör ses som en målsättning i samhällsorienteringen för nyanlända. Orienteringen bör ge utrymme för värderingsfrågor kring våld i nära relationer, barnuppfost-
 ran och jämställdhet (s. 222). Den nationella samordnarens förslag bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Ett antal kommuner har upprättat handlingsplaner för arbetet mot hedersrelaterat våld. Sådana handlingsplaner finns i bl.a. Örebro kommun och Ljusdals kommun.

Utskottets ställningstagande

Som framgår ovan har länsstyrelserna i regleringsbrevet för 2015 fått fortsatt uppdrag att motverka hedersrelaterat våld och förtryck. Utskottet anser att motion 2014/15:2871 (SD) yrkande 17 därmed får anses vara i vart fall delvis tillgodosett. Utskottet, som konstaterar att några kommuner har handlingsplaner för sitt arbete mot hedersrelaterat våld, ser inte något skäl för att ställa sig bakom det tillkännagivande som efterfrågas i yrkande 16 i samma motion.

Utskottet avstyrker ovan nämnda motionsyrkanden.

Skadestånd

Riksdagens förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om bl.a. utbetalning av skadestånd till brottsoffer, statlig skadeståndsgaranti, brottsoffrens rättigheter till skadestånd och höjda skadeståndsnivåer.

Jämför reservationerna 12 (C), 13 (SD) och 14 (SD).

Motionerna

Flera motioner tar upp frågor som rör utbetalning av skadestånd till brottsoffer. I motion 2014/15:798 av Lena Ek och Johan Hedin (båda C) yrkas att en utredning tillsätts med uppgift att se hur ett system kan skapas där brottsoffer får sina tillerkända skadestånd och ersättningar utbetalda genom statens försorg direkt efter lagakraftvunnen dom. I motion 2014/15:799 av Lena Ek och Johan Hedin (båda C) begärs att man skyndsamt utreder hur brottsoffrets rättigheter bättre kan tillvaratas när det gäller bedömning av skadestånd och ersättningens storlek, sättet för utbetalning och hanteringstider, samt det sammantagna skyddet för brottsoffer.

I motion 2014/15:1526 av Roland Utbult (KD) yrkas att regeringen ska låta utreda en ordning där skadestånd betalas ut direkt från staten till brottsoffret när en dom vunnit laga kraft.

I partimotion 2014/15:2871 av Mattias Karlsson m.fl. (båda SD) yrkande 13 begärs att regeringen ska återkomma med ett förslag om en statlig skadeståndsgaranti för brottsoffer. Ett likalydande yrkande finns i motion 2014/15:2483 av Richard Jomshof och Kent Ekeröth (båda SD) yrkande 1.

I motion 2014/15:1156 av Tomas Eneroth och Monica Haider (båda S) yrkas att man ska överväga om det inte finns mer rättssäkra och för brottsoffret lämpligare vägar att pröva, t.ex. genom att ge en lämplig myndighet ansvaret för att få skadeståndet utbetalt.

I motion 2014/15:2865 av Fredrik Schulte (M) yrkande 3 begärs att man ska se över de brister som finns i lagstiftningen och skadeståndsrätten när det gäller kränkningar av privatlivet. Motionären anför att fotografering eller filmning av andra personer i sexuella situationer inte kan betraktas som ofredande. Om filmen däremot sprids kan detta betraktas som ärekränkning. Enligt motionären är denna ordning fel, dels då en uppenbar kränkning av privatlivet går ostraffad, dels då en spridning betraktas som en ärekränkning, dvs. av en enskild persons anseende i andras ögon när det i stället borde handla om en kränkning av privatlivet.

I motion 2014/15:2878 av Andreas Norlén och Finn Bengtsson (båda M) begärs ett tillkännagivande av att en översyn bör göras av straff- och skadeståndsrätten för att stärka ingripares och vittens ställning.

Två motionsyrkanden tar upp frågor om nivåer på skadestånd. I partimotion 2014/15:2871 av Mattias Karlsson m.fl. (SD) yrkande 12 begärs att regeringen ska återkomma med ett förslag om kraftigt höjda skadeståndsnivåer för sexualbrott, grov kvinnofridskränkning och olaga förföljelse. I motion 2014/15:2483 av Richard Jomshof och Kent Ekeroth (båda SD) yrkande 2 begärs att regeringen bör återkomma med ett förslag om höjda skadeståndsnivåer för allvarligt kränkande brott, såsom grova vålds- och sexualbrott.

Bakgrund

Utbetalning av skadestånd

Den som har skadats till följd av ett brott kan kräva skadestånd av gärningsmannen. Regler om skadestånd och vilka skador som är ersättningsskilda finns i skadeståndslagen (1972:207). Processuella regler om hur skadeståndsanspråk ska framställas och att talan kan föras i samband med ett brottmål finns i rättegångsbalken. Regler om hur fordringar drivs in finns i utsökningsbalken.

När ett brott anmäls till polisen ska målsäganden informeras om att åklagaren under vissa förutsättningar kan föra talan om enskilt anspråk på grund av brottet. Polisen ska också informera om möjligheterna att få ersättning och reglerna för hur dessa ärenden handläggs (13 a § förundersökningskungörelsen [1947:948]).

Åklagaren ska, om brottet hör under allmänt åtal, på målsägandens begäran förbereda och föra talan om skadestånd. En förutsättning är att det kan ske utan väsentlig olägenhet och att anspråket inte är uppenbart obefogat. Vill målsäganden att anspråket ska tas upp i samband med åtalet, ska han eller hon anmäla anspråket till undersökningsledaren eller åklagaren och lämna uppgift om de omständigheter på vilka det grundas (22 kap. 2 § rättegångsbalken). Om ett målsägandebiträde har förordnats för en målsägande ska målsägandebiträ-

det bistå målsäganden att föra talan om enskilt anspråk med anledning av brottet, om detta inte görs av åklagaren (3 § lagen [1988:609] om målsägandebiträde).

När stämningsansökan lämnas in till tingsrätten ska det framgå om åklagaren för talan om enskilt anspråk. Skadeståndsyrkandet behandlas tillsammans med övriga yrkanden i brottmålet. I samband med att domen skickas ut till parterna får de skriftlig information om betalning av skadeståndet. När domen vunnit laga kraft skickar domstolen den till Kronofogdemyndigheten (25 a § förordningen [1990:893] om underrättelse om dom i vissa brottmål, m.m.).

När en lagakraftvunnen dom, som innebär att den tilltalade ska betala skadestånd, kommer in till Kronofogdemyndigheten skickar myndigheten ut en skriftlig fråga till den brottsutsatte med en förfrågan om denne vill ha hjälp med att driva in skadeståndet. Om den brottsutsatte tackar ja till detta skickar Kronofogdemyndigheten en uppmaning till den som ska betala skadestånd att betala in skadeståndsbeloppet till myndigheten. Den skadeståndsskyldige har två veckor på sig att betala. Om så inte sker gör Kronofogdemyndigheten en tillgångsutredning för att ta reda på om den skadeståndsskyldige har möjlighet att betala.

Om Kronofogdemyndighetens utredning visar att gärningsmannen inte kan betala hela det utdömda skadeståndet ska den brottsutsatte ta reda på om han eller hon har någon försäkring som kan täcka skadeståndet eller delar av det. Om ingen försäkringsersättning betalas ut kan den brottsutsatte vända sig till Brottsoffermyndigheten och ansöka om brottsskadeersättning. Förutsättningarna för utbetalning av en sådan ersättning anges i brottsskadelagen (2014:322). Om brottsskadeersättning betalas ut, inträder staten i den skadelidandes rätt till skadestånd.

Brottsskadeersättning betalas ut för personskada. Som personskada ersätts även skada på kläder, glasögon och liknande föremål som den skadade bar på sig vid skadetillfället. Om någon allvarligt kränkt någon annan genom ett brott som innefattar ett angrepp mot dennes person, frihet eller frid betalas brottsskadeersättning för den skada som kränkningen innebär. Brottsskadeersättning kan i vissa fall betalas ut även för sakskada (4–6 §§ brottsskadelagen).

Brottsskadelagsutredningen

Brottsskadelagsutredningen (Ju 2010:12), som tillsattes i september 2010, hade bl.a. i uppdrag att ta ställning till om det finns skäl att lindra de krav som ställs på brottsutsatta att på egen hand kräva betalning av den skadeståndsskyldige, t.ex. genom att det primära ansvaret för att kräva in utdömda skadestånd läggs på staten (dir. 2010:84). Brottsskadelagsutredningen lämnade i maj 2012 betänkandet En ny brottsskadelag (SOU 2012:26). Utredningen anförde följande angående huruvida det primära ansvaret för att kräva in utdömda skadestånd skulle läggas på staten (s. 15 f.).

När det gäller kraven i övrigt på den skadelidande, så vore det mest brottsoffervänliga alternativet att låta brottsskadeersättning betalas ut i direkt anslutning till brottet. Utredningen finner dock att en sådan ordning inte är

förenlig med det nuvarande systemets uppbyggnad. Många anser att gottgörelse från den som har vållat skadan är viktig för brottsoffrets upprättelse. Den grundläggande skadeståndsrättsliga principen, att den som har vållat skadan ska ersätta den, skulle komma i bakgrunden. Försäkringsersättnings funktion skulle också förändras och på sikt skulle försäkringskyddet riskera att upphöra. Om försäkringsbolagen skulle betala ersättningen till staten i stället för till den enskilda försäkringstagaren, skulle nämligen bolagens incitament till att ha kvar skyddet i sina försäkringar, liksom kundens incitament att ha en sådan försäkring, försvinna. Försäkringsbolagen betalar i dag minst lika mycket genom överfallsskyddet i hemförsäkringarna som staten betalar genom brottsskadeersättningen. En ändrad ordning skulle också medföra att Brottsoffermyndighetens beslutsunderlag försämrades. Komplikationer skulle också uppstå i förhållande till en efterföljande skadeståndstalan mot skadevållaren. Att föreslå en sådan radikal omläggning av regelsystemet har knappast stöd i direktiven och är enligt utredningens mening inte heller motiverad.

En ny brottsskadelag trädde i kraft den 1 juli 2014 (prop. 2013/14:94, bet. 2013/14:JuU38, rskr. 2013/14:255). Genom den nya lagstiftningen skapades ett större utrymme för Brottsoffermyndigheten att återkräva utbetald ersättning från gärningsmannen. I propositionen (s. 20 f.) konstaterade regeringen att det med fog kan hävdas att det vore allra enklast för det enskilda brottsoffret om han eller hon kunde få ersättningen av staten direkt efter brottet. Ett annat alternativ vore att brottsskadeersättningen betalades direkt efter det att domen vunnit laga kraft. Regeringen anförde att båda alternativen hade flera nackdelar. Bland annat nämndes att om brottsoffret skulle få ersättning av staten direkt efter brottet, skulle brottsoffrets vilja att medverka i brottsutredningen med stor sannolikhet minska. Detta skulle i sådana fall få allvarliga konsekvenser för den brottsbekämpande verksamheten och för förtroendet för rättsväsendets möjligheter att klara upp brott och skapa ett tryggare samhälle. Om brottsskadeersättningen däremot skulle betalas ut direkt efter det att domen på skadestånd vunnit laga kraft, skulle en av komplikationerna vara att man skulle sakna incitament för enskilda att teckna överfallsskydd – ersättningen skulle ju ändå betalas ut. Detta skulle på sikt kunna leda till att skyddet helt togs bort ur de svenska hemförsäkringar, vilket skulle drabba framför allt de brottsoffer som inte får sin sak prövad av domstol. En sådan förändring skulle även innebära en betydande kostnadsökning för staten. Regeringen ansåg med anledning av de skäl som redovisades i propositionen att brottsskadeersättning även i fortsättning skulle vara underordnad andra ersättningsformer som står den skadelidande till buds, t.ex. skadestånd och ersättning från en försäkring.

Kränkningar av privatlivet

Av 4 kap. 6 a § brottsbalken framgår att den som olovligen med tekniska hjälpmedel i hemlighet tar en bild av någon som befinner sig inomhus i en bostad eller på en toalett, i ett omklädningsrum eller i något annat liknande utrymme, döms för kränkande fotografering till böter eller fängelse i högst två år. Till ansvar ska det inte dömas om gärningen med hänsyn till syftet och omständigheterna är försvarlig. Straffansvar enligt första stycket gäller inte heller den

som med tekniska hjälpmedel tar en bild av någon som ett led i en myndighets verksamhet.

Brottet kränkande fotografering fördes in i brottsbalken den 1 juli 2013. Brottet tar sikte på sådan fotografering som innebär ett intrång i den fredade sfär som enskilda bör ha rätt till i förhållande till andra enskilda (prop. 2012/13:69, bet. 2012/13:JuU21, rskr. 2012/13:250). Regeringen konstaterar i förarbetena till lagändringen (prop. 2012/13:69 s. 7) att fotografering eller filmning av enskilda personer som sker utan samtycke, i smyg, när den enskilde befinner sig i ett privat sammanhang kan utgöra allvarlig kränkning av den enskildes personliga integritet och att skyddet vid en sådan kränkning länge har ansetts bristfälligt. Regeringen konstaterade att det förelåg ett behov av lagstiftning på området (s. 9 f.).

Av skadeståndslagen följer att den skada som kränkande fotografering innebär kan vara ersättningsgill (prop. 2012/13:69 s. 41).

Skadeståndsnivåer

Med ideella skador avses skador som inte är av ekonomisk natur, främst fysiskt och psykiskt lidande vid personskador och kränkning av den personliga integriteten. Den 1 januari 2002 gjordes flera ändringar i skadeståndslagen (1972:207) i syfte att stärka rätten till skadestånd för ideell skada (prop. 2000/01:68, bet. 2000/01:LU19, rskr. 2000/01:216). Bland annat infördes tydligare regler om kränkingsersättning vid brott och hur ersättningen ska bestämmas. Ersättning för kränkning är en särskild form av ideellt skadestånd som inte förutsätter att någon fysisk skada har uppkommit. Enligt 2 kap. 3 § skadeståndslagen ska den som allvarligt kränker någon annan genom brott som innefattar ett angrepp mot dennes person, frihet, frid eller ära ersätta den skada som kränkningen innebär.

I 5 kap. 6 § första stycket skadeståndslagen anges att skadestånd med anledning av kränkning bestäms efter vad som är skäligt med hänsyn till handlingens art och varaktighet. Det ska särskilt beaktas om handlingen

- haft förnedrande eller skändliga inslag
- varit ägnad att framkalla allvarlig rädsla för liv eller hälsa
- riktat sig mot någon med särskilda svårigheter att värja sin personliga integritet
- inneburit missbruk av ett beroende- eller förtroendeförhållande
- varit ägnad att väcka allmän uppmärksamhet.

I proposition 2000/01:68 behandlade regeringen också frågor om ersättningens storlek. Regeringen konstaterade att det hade skett betydande höjningar av ersättningarna på senare år och att höjningarna var betydligt kraftigare än vad som följer av ändringarna i penningvärdet. Regeringen anförde vidare att det i den allmänna debatten ofta hävdades att skadestånden i Sverige för kränkning av den personliga integriteten låg på en påfallande låg nivå vid en internationell jämförelse. Detta torde inte längre kunna hävdas, om man bortser från rättssystem där skadeståndet har ett delvis annat syfte. Regeringens slutsats var att ersättningsnivåerna hade utvecklats och utvecklades på ett sådant sätt att det inte fanns anledning att ingripa med lagstiftning. Enligt regeringen borde det liksom tidigare vara de rättstillämpande organens uppgift att bestämma kränkingsersättningens storlek och i samband med detta göra en skönsmässig bedömning baserad på förhärskande etiska och sociala värderingar (s. 45–47 och 53–56).

Ersättning och belöning åt den som hjälper polisen

Enligt förordningen (1988:842) ersättning och belöning åt den som hjälper polisen kan den som ingriper för att hjälpa polisen eller en ordningsvakt att utföra en arbetsuppgift och som skadas till följd av det få ersättning av staten. En sådan ersättning kan betalas ut till den som på egen hand, innan en polisman eller en ordningsvakt har kommit till platsen eller på annat sätt tagit sig an saken, i nödvärn eller med laga rätt ingriper för att avvärja ett påbörjat eller överhängande brottsligt angrepp mot någon annan eller någon annans egendom, eller hindrar angriparen från att komma undan (1 §). Ersättning lämnas för personskada, sakskada och ren förmögenhetsskada som uppkommit till följd av ett ingripande. Om skadan har uppkommit till följd av brott, kan ersättning lämnas enligt 2 § brottsskadelagen (2014:322). Av förordningen framgår vidare att ersättning för personskada och sakskada bestäms enligt 5 kap. skadeståndslagen (1972:207) och att för att få ersättning ska den skadelidande överlåta sin rätt till motsvarande skadestånd av den som är ansvarig för skadan till staten (3-4 §§). Även den som i nära anslutning till ett brott lämnar hjälp till den som har drabbats av brottet och i samband med detta drabbas av personskada (5 a §) kan få ersättning av staten med skäligt belopp.

Pågående beredningsarbete

Regeringen gav 2008 en särskild utredare i uppdrag att överväga förutsättningarna för att skapa ett särskilt system för frivillig betalning av skadestånd som dömts ut på grund av brott. I betänkandet Lätt att göra rätt – om förmedling av brottsskadestånd (SOU 2010:1) föreslår utredaren att skadeståndsskyldiga ska kunna betala skadeståndsberättigade via ett betalningsförmedlande organ, som föreslås vara Brottsoffermyndigheten. Ärendet bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Tidigare utskottsbehandling

Utskottet behandlade senast yrkanden om en statlig skadeståndsgaranti i samband med beredningen av proposition 2013/14:94 En ny brottskadelag (bet. 2013/14:JuU38). Utskottet avstyrkte yrkandet med motiveringen att man instämde i regeringens bedömning att brottskadeersättning även i fortsättningen bör vara underordnad andra ersättningsformer som står den skadelidande till buds (s. 8).

Utskottet har även vid beredningen av regeringens skrivelse 2011/12:32 Riksrevisionens rapport om myndigheternas hantering av ekonomisk kompensation på grund av brott (RiR 2011:18) avstyrkt motioner om bl.a. att man ska göra en översyn av om det finns mer rättssäkra och för brottsoffret lämpligare sätt att fördela ansvaret när det gäller att utkräva skadestånd, exempelvis genom att ålägga en lämplig myndighet ansvaret att få skadeståndet utbetalt om gärningsmannen så önskar (bet. 2011/12:JuU7). Utskottet hänvisade vid det tillfället till det utredningsarbetet som då pågick genom Brottskadelagsutredningens (Ju 2010:12) arbete (s. 14).

Vid beredningen av allmänna motioner från 2013 behandlade utskottet ett yrkande om en översyn av de brister som finns i lagstiftningen och skadeståndsrätten när det gäller kränkningar av privatlivet (bet. 2013/14:JuU18 s. 31). Utskottet avstyrkte yrkandet med motiveringen att yrkandet var tillgodosett eftersom det sedan den 1 juli 2013 i regel är straffbart att bl.a. i hemlighet fotografera någon eller några som befinner sig i sexuella situationer och att det av skadeståndslagen följer att den skada som kränkande fotografering innebär kan vara ersättningsgill. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2013/14:177).

I betänkande 2013/14:JuU38 (s. 9 f.) behandlade utskottet en motion med en begäran om ett tillkännagivande om att regeringen bör återkomma med ett förslag om höjda skadeståndsnivåer för allvarligt kränkande brott som t.ex. våldtäkt. Utskottet avstyrkte yrkandet med motiveringen att man anslöt sig till den uppfattning som framfördes i proposition 2000/01:68, nämligen att det bör vara de rättstillämpande organens uppgift att bestämma ersättningens storlek. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2013/14:255).

I betänkande 2013/14:CU14 (s. 19 f.) behandlade civilutskottet en motion om att nivåerna för ideella skadestånd är för lågt satta. Utskottet avstyrkte motionen. Riksdagen följde utskottet (prot. 2013/14:62).

Utskottets ställningstagande

Utskottet instämmer alltjämt i den bedömning som regeringen gjorde i propositionen till den nya brottskadelagen (prop. 2013/14:94). Det kan visserligen med fog hävdas att det vore allra enklast för det enskilda brottsoffret om han eller hon kunde få ersättning av staten direkt efter brottet. Ett annat alternativ vore att brottskadeersättning betalas direkt efter det att domen vunnit laga kraft. Båda alternativen har, som framgår ovan, emellertid flera nackdelar, bl.a. att incitamenten för enskilda att teckna försäkringar skulle minska och att

detta skulle medföra en betydande kostnadsökning för staten. Brottsskadeersättning bör därför även i fortsättningen vara underordnad andra ersättningsformer som står den skadelidande till buds. Utskottet kan därför inte ställa sig bakom de tillkännagivanden som efterfrågas i motionerna 2014/15:798 (C), 2014/15:1526 (KD), 2014/15:2871 (SD) yrkande 13, 2014/15:2483 (SD) yrkande 1 och 2014/15:1156 (S).

När det gäller yrkanden om nivåer på skadestånd vidhåller utskottet sin uppfattning att det bör vara de rättstillämpande organens uppgift att bestämma ersättningens storlek. Utskottet ser därför inte fog för de tillkännagivanden som begärs i motionerna 2014/15:2871 (SD) yrkande 12 och 2014/15:2483 (SD) yrkande 2.

Mot bakgrund av det ovan anförda finner utskottet inte heller något skäl att ställa sig bakom det tillkännagivande som begärs i motion 2014/15:799 (C) om behovet av en översyn av hur brottsoffrets rättigheter bättre kan tillvaratas när det gäller utbetalning av skadestånd och bedömningen av skadeståndets storlek.

I motion 2014/15:2865 (M) yrkande 3 begärs en översyn av lagstiftningen och skadeståndsrätten när det gäller kränkningar av privatlivet. Utskottet anser på samma sätt som vid tidigare beredning av likalydande yrkande (bet. 2013/14JuU18) att yrkandet får anses var tillgodosett, eftersom det sedan den 1 juli 2013 i regel är straffbart att i hemlighet fotografera någon eller några som befinner sig i sexuella situationer. Av skadeståndslagen följer att den skada som kränkande fotografering innebär kan vara ersättningsgill.

Utskottet ser inte något skäl att ställa sig bakom det tillkännagivande som begärs i motion 2014/15:2878 (M). Utskottet konstaterar att det av förordningen (1988:842) om ersättning och belöning åt den som hjälper polisen framgår att det finns möjligheter att få ersättning för den som skadas till följd av att han eller hon ingripit för att t.ex. avvärja ett brott mot en person.

Mot bakgrund av det ovan anförda avstyrker utskottet samtlig motionsyrkanden som behandlas i avsnittet.

Reservationer

1. **Motverka våld i nära relationer, punkt 1 (KD)**

av Andreas Carlson (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2014/15:1902 av Göran Hägglund m.fl. (KD) yrkande 4.

Ställningstagande

Jag anser att regeringen i sitt arbete ska betona vikten av att motverka våld i nära relationer. Regeringen bör trygga stödet till kvinno- och mansjourerna och öka resurserna till utbildning kring våld i nära relationer och hedersrelaterat våld bland personal inom stat, kommun och landsting. För att skydda de utsatta bör tillgången till rehabilitering för dem som utövar våld förbättras.

2. **Elektronisk fotboja vid kontaktförbud, punkt 7 (V)**

av Linda Snecker (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motion 2014/15:2973 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, FP, KD) yrkande 7.

Ställningstagande

Jag kan konstatera att möjligheten att besluta om ett utvidgat kontaktförbud med elektronisk övervakning funnits under en relativt begränsad tid. Vidare har det funnits problem av teknisk natur, vilket medfört att fotbojor under perioder inte funnits tillgängliga. Brå har i den rapport som lämnades till regeringen i januari 2015 redovisat sin uppföljning av bestämmelsernas tillämpning. Rapporten bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Jag anser att resultatet av detta arbete bör inväntas och ser därför inte något skäl att ställa mig bakom det tillkännagivande som efterfrågas i motionen. YrkanDET bör därför avstyrkas.

3. Förenkla utfärdandet av kontaktförbud, punkt 9 (SD)

av Kent Ekeroth (SD) och Adam Marttinen (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2014/15:2871 av Mattias Karlsson m.fl. (SD) yrkande 1.

Ställningstagande

I dag är det alldeles för svårt för en utsatt kvinna att få en ansökan om kontaktförbud beviljad mot en man som riskerar att utsätta henne för kvinnovåld. Brottsförebyggande rådet har uppmärksammat detta och påtalar att så många som 70 procent av alla som ansökte om kontaktförbud 2012 fick avslag på sin ansökan. Vidare är det ett rent lotteri vem som får ett kontaktförbud beviljat. Enligt den statistik som stiftelsen Tryggare Sverige sammanställt och som Sveriges Television publicerat, finns det oacceptabla geografiska skillnader i Sverige för hur lätt det är att få en ansökan om kontaktförbud beviljad. Bor du i exempelvis Norrköping är det 52 procents chans att din ansökan beviljas. Bor du däremot i Eskilstuna är sannolikheten bara 18 procent. Det kan alltså vara ungefär två och en halv gånger lättare att få en ansökan om kontaktförbud beviljad om du bor på en plats i landet jämfört med en annan.

Vi vill att lagstiftningen ska ändras så att det ska bli betydligt lättare än i dag för utsatta kvinnor att få kontaktförbud utfärdade. När detta görs vill vi även att lagstiftningen utformas så att sannolikheten att få en ansökan om kontaktförbud beviljad blir mer rättssäker och därmed också mer enhetlig geografiskt.

4. Överträdelse av kontaktförbud, punkt 10 (SD)

av Kent Ekeroth (SD) och Adam Marttinen (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2014/15:2871 av Mattias Karlsson m.fl. (SD) yrkande 2.

Ställningstagande

I dag straffas den som bryter mot ett kontaktförbud med böter eller fängelse i högst ett år. Detta är en alldeles för snäv straffskala för att verka förebyggande mot de allvarligaste formerna av trakasserier. Det finns exempel på hur män som trakasserat kvinnor under flera år har åtalats för överträdelse av kontaktförbud och sedan kommit undan med villkorlig dom och böter. Resultatet blir att trakasserierna bara fortsätter. Visserligen kan man numera dömas för olaga förföljelse vid upprepade överträdelser av kontaktförbud, men straffskalan även för detta brott är otillräcklig då det saknas ett minimistraff.

Dessa alldeles för mjuka sanktioner som utdelas mot en man som överträder kontaktförbud måste ställas mot det lidande som den utsatta kvinnan orsakas. Att år efter år leva med trakasserier och rädsla för att utsättas för våldsbrott är en mycket allvarlig inskränkning i den personliga friheten. Att dessutom tvingas ägna tid åt ändlösa kontakter med rättsväsende som inte leder till att trakasserierna upphör utgör en dubbel kränkning.

Vi anser därför att straffet för att överträda ett kontaktförbud ska skärpas avsevärt. Detta kan exempelvis göras genom att ett minimifängelsestraff för överträdelse av kontaktförbud införs, att en grov brottsrubricering införs eller att ett minimifängelsestraff införs för olaga förföljelse. Det viktiga är att det nya straffet blir så pass kännbart att få skulle vilja riskera att överträda ett kontaktförbud.

5. Unga offer för sexualbrott, punkt 11 (C)

av Johan Hedin (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2014/15:2456 av Johan Hedin (C) yrkande 5.

Ställningstagande

Det finns vissa människor i vårt samhälle som behöver extra skydd. Till dessa hör barn och unga. I statistiken över anmälda sexualbrott mot barn framgår att flera kategorier av brott ökat sedan mitten av 1990-talet. Särskilt stor är ökningen av de anmälda våldtäktsbrotten, där siffran har gått upp från 2 416 till 2 994 mellan 2008 och 2011. Detta är oroande och regeringen bör agera för att se till att barn ska få vård i ett tidigare skede efter brottet än vad som är fallet i dag.

6. Ofödda barns status som brottsoffer, punkt 12 (SD)

av Kent Ekeröth (SD) och Adam Marttinen (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2014/15:2598 av Paula Bieler (SD).

Ställningstagande

Våld som riktar sig mot gravida kvinnor och deras ofödda barn är ett allvarligt samhällsproblem. Enligt en studie genomförd vid Rikskvinnocentrum drabbas varje år mer än en av hundra gravida kvinnor av våld från någon närstående. Enligt uppgifter från Stockholms läns landstings folkhälsoguide är våld i nära relationer en riskfaktor för gravida som är jämförbar med diabetes och havandeskapsförgiftning.

Trots att ofödda enligt svensk lag börjar räknas som barn redan vid 22 veckors ålder, så har de inget juridiskt skydd. När en gärningsman misshandlar en gravid kvinna och det ofödda barnet skadas eller dör, så finns det enligt svensk lag bara ett brottsoffer. Den nuvarande ordningen är enligt vår mening inte bara djupt omoralisk, den riskerar också att förvärra traumat för de utsatta kvinnorna, förneka brottsoffrets rätt till upprättelse och medföra att gärningsmännen får alltför låga straff, som inte står i rimlig proportion till det brott de har begått.

Med anledning av vad som anförts ovan föreslår vi att ofödda barn som mot moderns vilja utsätts för våld ska ges status som brottsoffer.

7. Obligatorisk registerkontroll för jobbsökande till arbeten med barn, punkt 13 (SD)

av Kent Ekeröth (SD) och Adam Marttinen (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2014/15:2922 av Richard Jomshof m.fl. (SD) yrkande 1.

Ställningstagande

Ett viktigt led i arbetet med att stärka barns skydd mot att utsättas för sexuella övergrepp är att motverka övergrepp från yrkesgrupper som arbetar med barn. Många arbetsgivare är i dag skyldiga att kontrollera jobbsökande för tidigare sexualbrottsbelastning när anställningen rör arbete med barn. Detta rör exempelvis skola, förskola och relaterade verksamheter såsom skolskjuts. Samtidigt är andra yrkesgrupper såsom de inom vård och omsorg undantagna från detta krav, trots att de i många fall arbetar kontinuerligt med barn.

För oss är det en självklarhet att alla som kontinuerligt arbetar med barn bör kontrolleras för sexualbrottslighet vid anställningsförfarandet. Vi vill därför, i enlighet med vad barnrättsorganisationen Ecpat förordat, att det ska vara obligatoriskt med registerkontroll för alla jobbsökanden till samtliga yrken inom vilka man kontinuerligt arbetar med barn.

8. Förbud mot att anställa sexualbrottsdömda i arbeten med barn, punkt 14 (SD)

av Kent Ekeröth (SD) och Adam Marttinen (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion

2014/15:2922 av Richard Jomshof m.fl. (SD) yrkande 2.

Ställningstagande

Det är i dag upp till arbetsgivaren att bestämma huruvida den jobbsökande ska anställas eller inte efter utförd registerkontroll. Detta innebär i praktiken att det inte finns något förbud mot att anställa sexualbrottslingar vid exempelvis en skola.

Vi anser att en person som dömts för tidigare sexualbrottslighet mot barn – barnpornografi inbegripet – eller allvarlig sexualbrottslighet mot vuxna, aldrig ska få arbeta med barn. Det ska därför införas ett förbud för arbetsgivare att anställa sådana personer till yrken som innebär en kontinuerlig kontakt med barn.

9. Kommission för att stärka arbetet mot hatbrott, punkt 16 (V)

av Linda Snecker (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2014/15:190 av Linda Snecker m.fl. (V) yrkande 3.

Ställningstagande

Bedömningar av om ett brott är ett hatbrott varierar i rättskedjan och i olika delar av landet. Även kvaliteten på brottsutredningar varierar över landet. Flera brott borde enligt min mening klassificeras som hatbrott och leda till åtal och fällande dom. Det bör därför ske en oberoende granskning av alla anmälda hatbrott i syfte att hitta brister i utredningsarbetet så att fler anmälningar kan leda till åtal och fällande dom. Regeringen bör tillsätta en oberoende kommission i syfte att hitta brister i utredningsarbetet och föreslå åtgärder för att fler misstänka hatbrott ska kunna identifieras och leda till åtal och fällande dom.

10. Kommunala handlingsplaner mot hedersrelaterat våld, punkt 17 (SD)

av Kent Ekeröth (SD) och Adam Marttinen (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 17 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2014/15:2871 av Mattias Karlsson m.fl. (SD) yrkande 16.

Ställningstagande

Vi vill säkerställa att det i varje kommun upprättas handlingsplaner och åtgärdsprogram som är speciellt framtagna för arbetet mot hedersförtryck. Från statligt håll bör man bidra med samordning och hjälp från sakkunniga.

11. Länsstyrelsernas arbete mot hedersrelaterat våld, punkt 18 (SD)

av Kent Ekeröth (SD) och Adam Marttinen (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 18 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2014/15:2871 av Mattias Karlsson m.fl. (SD) yrkande 17.

Ställningstagande

Vi är positiva till flera av de mindre, tillfälliga särskilda satsningar som gjorts för att motverka hedersvåld och kvinnovåld under senare år. Vi vill därför att dessa ska utökas och förlängas. Vi vill bl.a. öka och förlänga länsstyrelsernas uppdrag att främja och lämna stöd till insatser för att motverka hedersrelaterat våld, samt utöka stödet till uppdraget om att genomföra insatser för att förebygga och förhindra att unga mellan 13 och 25 år blir bortgifta mot sin vilja.

12. Skadestånd till brottsoffer, punkt 19 (C)

av Johan Hedin (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 19 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2014/15:798 av Lena Ek och Johan Hedin (C) och 2014/15:799 av Lena Ek och Johan Hedin (C) samt bifaller delvis motionerna 2014/15:1156 av Tomas Eneroth och Monica Haider (S) och 2014/15:1526 av Roland Utbult (KD).

Ställningstagande

De som utsatts för brott tvingas att själva kräva sitt skadestånd av gärningsmannen och blir ofta under den tiden behandlade på ett sätt som fortsätter den kränkning som brottet i sig utgör.

När en dom faller i en rättegång innehåller den ofta beslut om skadestånd av olika slag liksom beslut om ersättning för kostnader och utlägg. Skadeståndsnivån i Sverige är i ett internationellt perspektiv mycket låg. Men efter att byråkratin haft sin gång är de utbetalade beloppen ofta mycket lägre, och brottsoffret kanske inte får någon ersättning alls i slutändan.

I det svenska systemet förväntas att brottsoffer som fått skadestånd eller ersättningsanspråk beslutade och godkända i lagakraftvunnen dom själva kontaktar Kronofogdemyndigheten för att rent faktiskt få det skadestånd som de har rätt till. Detta förfarande är stötande ur rättssäkerhetssynpunkt. I Norge betalas ersättningar ut direkt till brottsoffret efter lagakraftvunnen dom. Staten

tar ansvar för att skadestånd betalas ut och staten tar risken för att gärningsmannen kanske inte har de medel som erfordras och följer också upp med eventuell hantering genom Kronofogdemyndigheten.

Sammantaget innebär det svenska systemet en orimlig hantering av brottsoffers ersättningsanspråk, och regeringen borde skyndsamt utreda hur brottsoffers rättigheter bättre kan tillvaratas när det gäller bedömning av skadestånd och ersättnings storlek, sättet för utbetalning och hanteringstider, samt det sammantagna skyddet för brottsoffer. Vidare bör det utredas hur staten mer effektivt kan se till att gärningsmannen verkligen betalar de skadestånd och ersättningar som fastställts i lagakraftvunnen dom.

13. Statlig skadeståndsgaranti till brottsoffer, punkt 20 (SD)

av Kent Ekeroth (SD) och Adam Marttinen (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 20 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2014/15:2483 av Richard Jomshof och Kent Ekeroth (SD) yrkande 1 och

2014/15:2871 av Mattias Karlsson m.fl. (SD) yrkande 13.

Ställningstagande

När väl ett skadestånd är fastställt och domen vunnit laga kraft har sällan gärningsmannen medel eller är villig att betala det. Brottsoffret måste då själv kräva gärningsmannen på beloppet med Kronofogdemyndighetens hjälp. Om inte det fungerar är nästa steg att kontakta försäkringsbolagen för att se om deras försäkringar täcker skadeståndet. Ger inte heller detta något resultat får brottsoffret själv ta kontakt med Brottsoffermyndigheten och skriftligen ansöka om brottsskadeersättning.

Denna ordning är mycket tidsödande och resulterar i att gärningsmannen slipper att betala och att brottsoffret kränks på nytt. Den är också precis tvärtemot vad det allmänna rättsmedvetandet anser vara ett bra system för utbetalning av skadestånd.

I studien Kränkning och upprättelse – En rättssociologisk studie av kränkningersättning till brottsoffer av Karl Dahlstrand (publicerad av Lunds universitet 2012) framkommer det att 73 procent av allmänheten och 76 procent av brottsoffren anser att det är av ganska stor eller mycket stor betydelse att det går snabbt och lätt att få ersättningen utbetald. Vidare framkommer att hela 90 procent av allmänheten och 85 procent av brottsoffren anser att det är av ganska stor eller mycket stor betydelse att det är gärningsmannen och inte staten som betalar ersättningen.

För att uppfylla dessa krav och för att undvika att utsatta kvinnor själva tvingas driva in skulder från kvinnovåldsgärningsmän vill vi införa en statlig skadeståndsgaranti. För det första ska staten gå in och betala det skadestånd till brottsoffret som rätten utdömt. På så sätt får brottsoffret direkt sin rättmätiga ersättning och kan snabbare gå vidare i livet. För det andra ska staten sedan ta över ansvaret och aktivt driva in skulden från gärningsmannen så att det i slutändan alltid garanteras att han i praktiken aldrig undkommer skadeståndsansvar.

14. Höjda skadeståndsnivåer, punkt 23 (SD)

av Kent Ekeröth (SD) och Adam Marttinen (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 23 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna

2014/15:2483 av Richard Jomshof och Kent Ekeröth (SD) yrkande 2 och

2014/15:2871 av Mattias Karlsson m.fl. (SD) yrkande 12.

Ställningstagande

I dag står inte domstolarnas skadeståndspraxis i samklang med det allmänna rättsmedvetandets syn på vad ett skäligen skadestånd är. I den omfattande studien Kränkning och upprättelse – En rättssociologisk studie av kränkningarserättning till brottsoffer av Karl Dahlstrand, (publicerad av Lund universitet 2012) har man undersökt både allmänhetens och brottsoffrens syn på skadestånd. Båda grupperna anser att det finns ett stort behov av skadestånd som ersättning för brottets kränkning, att skadeståndet ska vara stort och att skadeståndet också ska utgöra en markering från samhället om hur allvarligt man ser på vålds- och sexualbrott. Det framkommer i samma studie att dagens praxis för skadeståndens belopp inte alls uppfyller dessa krav. Så många som 82 procent av allmänheten och 77 procent av brottsoffren anser att dagens ersättningsnivåer inte motsvarar brottsoffrens behov av ersättning. Vid tiden för studien var domstolarnas praxis att utdöma ett skadestånd om ca 75 000 kronor för våldtäktsbrott och 10 000 kronor för sexuellt ofredande, vilket även vi upplever som alldeles för lågt.

Även om pengar aldrig helt kan kompensera den fysiska och psykiska kränkning som kvinnovåld utgör står det utom rimligt tvivel att dagens skadeståndsbelopp är för låga. För att skadeståndet åtminstone ska ge den viktiga effekten av att brottsoffren och allmänheten upplever att rättsväsendet tar brotten på allvar bör skadestånden höjas. Vi vill därför att skadestånden för sexu-

albrott och brotten grov kvinnofridskränkning och olaga förföljelse höjs kraftigt. Dessa typer av brott är alla av mycket allvarlig kränkande natur och är enligt kriminalstatistiken dessutom allt som oftast ett utslag av våld riktat mot kvinnor.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2014/15

2014/15:190 av Linda Snecker m.fl. (V):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en oberoende kommission i syfte att hitta brister i utredningsarbetet och föreslå åtgärder så att fler misstänka hatbrott kan identifieras och leda till åtal och fällande dom.

2014/15:798 av Lena Ek och Johan Hedin (C):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om brottsoffers rätt till sina utdömda skadestånd och ersättningar samt skyndsamt utbetalning genom statens försorg.

2014/15:799 av Lena Ek och Johan Hedin (C):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om hur brottsoffers rättigheter kan tas till vara bättre vid skadestånd och ersättningar som beslutats av domstol.

2014/15:1156 av Tomas Eneroth och Monica Haider (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ansvaret för att utkräva skadestånd.

2014/15:1376 av Maria Ferm (MP):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att överväga inrättandet av en nationell samordnare för det brottsförebyggande arbetet.

2014/15:1526 av Roland Utbult (KD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda utbetalningarna av skadestånd till brottsoffer.

2014/15:1608 av Johan Pehrson m.fl. (FP):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om utvidgade möjligheter till kontaktförbud.

2014/15:1902 av Göran Hägglund m.fl. (KD):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vikten av att hindra våld i nära relationer.

2014/15:2292 av Carina Ohlsson (S):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om möjliga åtgärder för att minska mäns våld mot kvinnor.

2014/15:2446 av Désirée Pethrus (KD):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att arbeta för en nollvision för att helt avskaffa mäns våld mot kvinnor.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att polisen bör ges ökade resurser för att arbeta förebyggande mot våld mot kvinnor.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att hotade kvinnor ska erbjudas trygghetspaket, lärm, pepparsprej och kurser i självförsvar.

2014/15:2456 av Johan Hedin (C):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att barn och unga som utsatts för sexualbrott ska få hjälp och adekvat vård i ett tidigare skede efter brottet.

2014/15:2483 av Richard Jomshof och Kent Ekeröth (SD):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett förslag om en statlig skadeståndsgaranti för brottsoffer.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett förslag om höjda skadeståndsnivåer för allvarligt kränkande brott, såsom grova våldsoch sexualbrott.

2014/15:2598 av Paula Bieler (SD):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ge ofödda barn som mot moderns vilja utsätts för våld status som brottsoffer.

2014/15:2600 av Annika Qarlsso (C):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att rättsväsendet och psykiatri bör använda evidensbaserade och välbeprövade riskbedömningsinstrument för att bedöma risken för framtida våld i nära relationer.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att rutinerna vid risk- och hotanalyser som görs hos polisen vid anmälan om våld i nära relationer, följt av handlingsplaner och stöd, ska ses över.

2014/15:2855 av Carina Ohlsson m.fl. (S):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att överväga att se över möjligheten att göra det olagligt att låta barn uppleva eller bevittna våld.

2014/15:2865 av Fredrik Schulte (M):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om lagstiftningen och skadeståndsrätten när det gäller kränkningar av privatlivet.

2014/15:2871 av Mattias Karlsson m.fl. (SD):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en ändring i lagstiftningen för att förenkla utfärdandet av kontaktförbud för utsatta kvinnor.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om skärpta straff för överträdelse av kontaktförbud.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om höjda skadestånd för kvinnovåldsbrott.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en statlig skadeståndsgaranti.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kommunernas ansvar att upprätthålla handlingsplaner och åtgärdsprogram för arbete mot hedersförtryck.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om länsstyrelsens insatser för att motverka hedersrelaterat våld.

2014/15:2878 av Andreas Norlén och Finn Bengtsson (M):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av straff- och skadeståndsrätten för att stärka ingripares och vittens ställning.

2014/15:2922 av Richard Jomshof m.fl. (SD):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att alla sökande till samtliga tjänster inom vilka man kontinuerligt arbetar med barn obligatoriskt ska registerkontrolleras för att upptäcka eventuella tidigare sexualbrottsbelastningar.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att samtliga arbetssökande som har dömts för sexualbrott mot barn eller för allvarliga sexualbrott mot vuxna alltid ska nekas anställning i yrken inom vilka man kontinuerligt handskas med barn.

2014/15:2973 av Beatrice Ask m.fl. (M, C, FP, KD):

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om utökade möjligheter att i fler fall utdöma elektroniska fotbojor vid kontaktförbud.